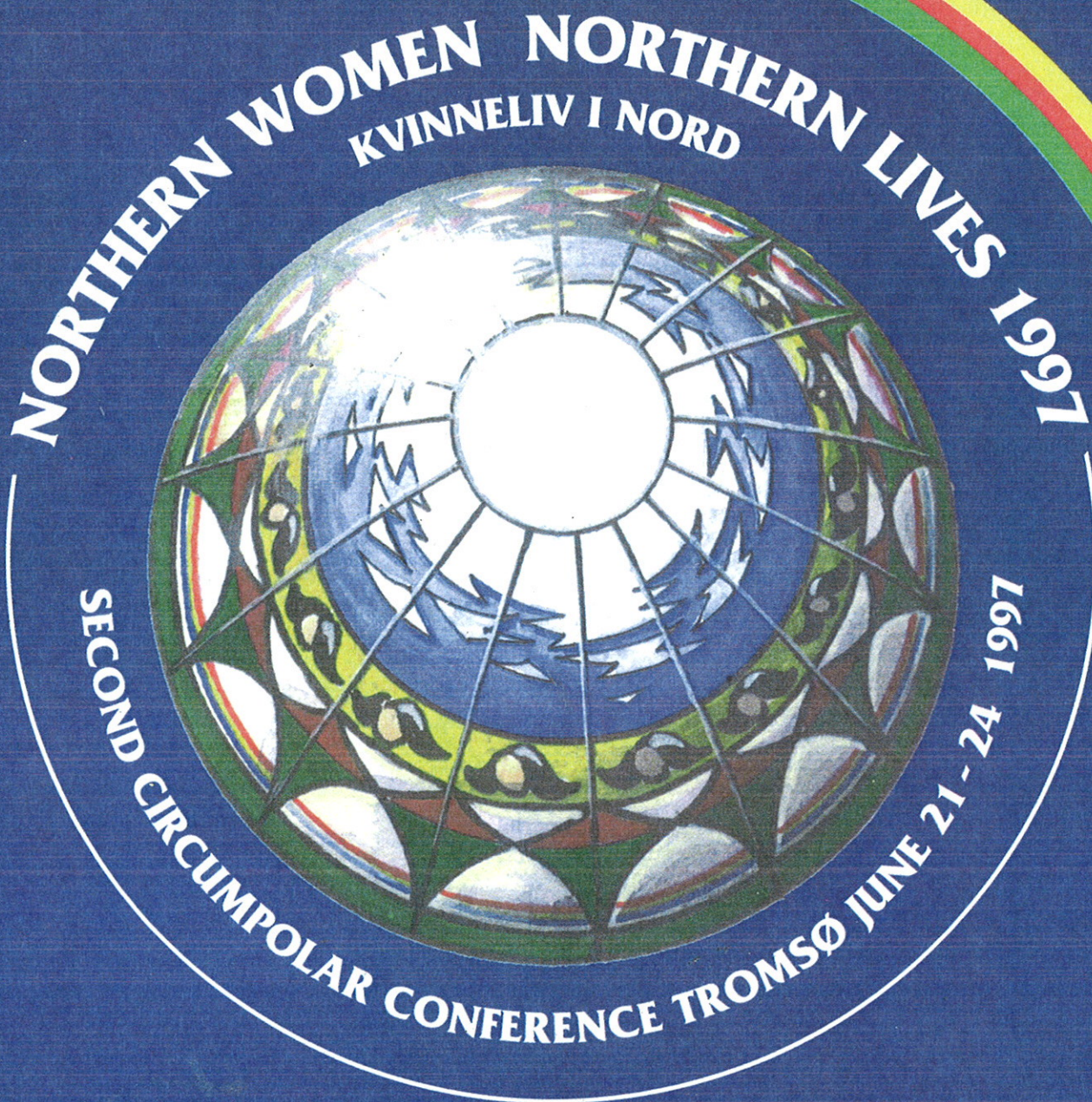

Rapport

Proceedings of the
Conference

Rapport fra konferansen
Kvinneliv i Nord '97
Tromsø 21. - 24. juni 1997

KVINNEUNIVERSITETET NORD
1998

REDAKTØR:

Britt-Elin Stene

i samarbeid med:

Marit Stemland

Jorunn Eikjok

Asbjørg Fyhn

UTGIVER:

Kvinneuniversitetet Nord

8066 Nordfold

Rapportens innhold

1. Forord	7
2. Program	10
Lørdag 21.juni 1997	10
Søndag 22. juni 1997	10
Mandag 23. juni 1997	12
Tirsdag 24. juni 1997	12
3. Velkommen	13
4. Konferansen <i>Kvinneliv i Nord '97</i>	14
A. Historikk	14
B. Organisering	15
C. Formål, tema og målgruppe.	16
5. Faglig innhold	17
A. Tema på konferansen:	18
B. Integrering av fag og kultur	19
C. Urfolksperspektivet på konferansen - urfolkskvinnens deltakelse	20
D. Prosesser før og under konferansen	21
6. Deklarasjon fra den andre sirkumpolare konferansen <i>Kvinneliv i Nord '97</i>	24
7. Resymé av presentasjoner fra plenumssesjoner, seminarer og verksteder	25
Søndag 22.juni 1997	25
Mandag 23. juni 1997	29
Tirsdag 24. juni 1997	35
8. Oppsummering	41
A. Erfaringer	41
B. Oppfølging av konferansen <i>Kvinneliv i Nord '97</i>	44
9. Oversikt over bidragsyttere.	45
A. Faglige bidrag	45
B. Kulturelle bidrag	46
10. Deltakerliste	48

---

1. Forord

Kjære alle deltakere på *Kvinneliv i Nord '97*

Det er med stor glede jeg her på vegne av hovedkomitéen får anledning til å rette en kjempetakk til dere som gjennom forberedelse, planlegging, deltakelse med presentasjoner, innlegg, erfaringer, oppmerksomhet, tolking, formidling, praktisk tilrettelegging, produkter, utstillinger, mat og omsorg bidro til at konferansen ble så vellykket.

Når vi i hovedkomitéen ser tilbake på arbeidet med konferansen ser vi at vi hadde mange intensjoner og idéer. Vi klarte ikke å gjennomføre alt, men vi har sett det som viktig å formidle så mye som mulig i rapporten av de tankene og den ideologien som lå i bunnen for arbeidet med konferansen. Kapittelet om konferansens faglige innhold er derfor blitt omfattende. På vegne av hovedkomitéen vil jeg rette en stor takk til Asbjørg Fyhn og Jorunn Eikjok for dette bidraget til rapporten.

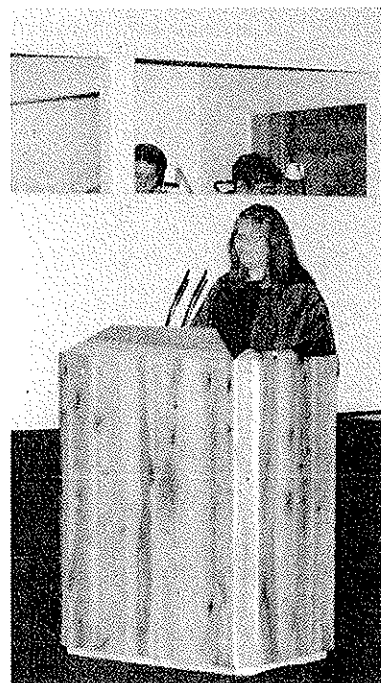
En spesiell takk rettes også til Ragnhild Sandøy og Arktisk Mat og Miljø, uten det samarbeidet ville konferansen vært en dimensjon fattigere. Synliggjøring av matkultur og tradisjoner, av geografiske opprinnelser, av mangfoldet og kvalitetene i økologisk produsert mat og husflidsprodukter i Nord ble en vekkende og minnerik opplevelse.

Det er arrangørenes ønske og intensjon at det som kom fram under konferansen skal gripes fatt i og om mulig føres videre. Dette gjelder både nettverks-samarbeid, formidlingsarbeid og strategier for å få kvinner mer med i sentrale beslutningsfora og arenaer. Det gjenstår nå å se om konferansen blir fulgt opp. Kvinneuniversitetet Nord og Senter for kvinneforskning og kvinner i forskning utfordrer aktive kvinnemiljøer til å ta opp hansken!

Vi ønsker lykke til og håper at vi kan si...

på gjensyn på neste Kvinneliv i Nord konferanse!!

Marit Stemland
leder av hovedkomitéen

TAKK

Kvinneuniversitetet Nord (KUN) og Senter for kvinneforskning og kvinner i forskning (KVINNFORSK) vil med dette få takke alle som bidro til at konferansen i Tromsø kunne gjennomføres. Vi takker arrangørene i Alaska og medlemmene i Femina Borealis for at de utfordret oss til å arrangere den 2. sirkumpolare konferansen Kvinneliv i Nord i Norge.

En stor takk for innsatsen sendes til konferansesekretær Therese Nyborg og medlemmene i hovedkomitéen med Marit Stemland i ledelsen. Videre gjelder det de som i perioder gjorde en arbeidsinnsats, alle underkomitéer, samarbeidspartnere og bidragsytere.

KUN og KVINNFORSK retter en særskilt takk til dere som hjalp til med finansieringen av konferansen:

Utenriksdepartementet
Barentssekretariatet
Landbruksdepartementet
Miljøverndepartementet
Norges Forskningsråd
Fiskerinæringens kvinneutvalg
Fylkesmannen i Nordland, Landbruksavd.
Fylkesmannen i Troms, Landbruksavd.
Finnmark Fylkeskommune
Troms Fylkeskommune
Nordland Fylkeskommune
Tromsø kommune
Universitetet i Tromsø
Norges Råfisklag

Det rettes også en stor takk til Braathens Safe og Arkangelsk Air Line for gode tilbud på flyreisene fra Murmansk og Arkangelsk. Dette gjorde det mulig for 64 russiske deltagere å komme til Tromsø.

Takk for innsatsen!

Steigen 31.mars 1998

Berit Woie Berg
(sign)
Daglig leder ved KUN

Tromsø 31.mars 1998

Lise Nordbrønd
(sign)
Daglig leder ved KVINNFORSK

---

2. Program

Program for konferansen *Kvinneliv i Nord '97*, Tromsø 21. - 24. juni 1997.

Lørdag 21.juni 1997

Kl. 11.00 - 16.00 Registrering av deltakerne på *Kvinneliv i Nord '97*

Formiddag: Bli kjent med byen - oppleve og delta på lørdagens Arktisk Mat & Miljø marked.

KL. 17.00 - 20.00 KVINNELIV I NORD '97 - ÅPNING I KULTURHUSET
Konferansier Silja Somby.

Velkommen til *Kvinneliv i Nord '97* ved leder for hovedkomiteén, Marit Stemland

Velkommen til Tromsø ved ordfører Alfhild Yttergård

Prolog ved Rauni Magga Lukkari

Åpningstaler:

Mathilde Karlsen, Husøy, Norge, bedriftsleder

Julie Kitká, Alaska, President of the Alaska Federation of Natives

Synnøve Konglevoll, Tromsø, Norge, Ungdomsrepresentant

Kulturinnslag:

Circumpolare Søstre

Majmbawa dansegruppe fra Nenets Autonome Område

KL. 20.00 Mottagelse i Kulturhuset

Lørdagsmarkedet på torget trakk mye folk.

Søndag 22. juni 1997

Kl. 9.00 - 10.00 Registrering

Kl. 10.00 - 12.45 PLENUMSSESJON: Naturen - det materielle grunnlaget for kultur og samfunn i Nord

Kl. 10.00 - 10.30 Velkommen

Tove Bull, rektor ved Universitetet i Tromsø

Dikt av Marion Palmer

Kl. 10.30 - 11.30 Kvinner, det gode liv - naturressurser og naturbaserte næringer i Nordområdene.

Aina Edelmann, rådgiver, Norges Naturvernforbund, Norge

Maria Pogodaeva, Verdensunionen for reindriftsfolk, Sahka Republikken

Kvinner, forhold til natur og naturbruk, hvordan og hvorfor dette har endret seg i vår tid, og hvilke utfordringer vi står ovenfor.

Kl. 11.45 - 12.45 Helhetlig helse, livskvalitet, identitet og oppvekstvilkår.

Kvinner, det gode liv - mat, helse og livskvalitet.

Astrid Riddervold, Norge

Dr. Kaarina Kailo, Concordia Université, Canada

Foredragene fokuserer fra forskjellige vinkler på sammenhengen mellom sosialt liv og kultur på den ene siden, og natur og naturressurser som grunnlag for livskvalitet på den andre siden. Trådene bindes sammen gjennom kvinnes rolle og ansvar, i hushold og familie, rundt mat og helse.

Kl. 14.00 - 16.00 PARALLELLE SEMINAR:

Seminar 1: Kvinner, ressursforvaltning og bærekraftig samfunnsutvikling.

Seminarleder: Else Skjønsberg, Norge

Innledere:

Elizabeth Nat lle, Canada

Julia Karjukova, Russland

Maja Pyrerko, Russland

Kira Mouraniov , Russland

Innlederne synliggjør kvinners kunnskap og engasjement, hvordan kvinners perspektiver integrerer menneske og natur, og hvordan dette bidrar til   sikre livskvalitet.

Seminar 2: Urfolk og lokalbefolkningens natursyn og rettigheter knyttet til naturressursene i Nord.

Seminarleder: Astrid Larsson Kalvemo, Norge

Innledere:

Kirsti Strøm Bull, Norge: «Kvinneres stilling i reindriften - betraktet gjennom de norske rettsreglene».

Greta Kvaal, Norge: Billedspill «Møte med Karen Anna og hennes siida».

Marina Darkhanova, Russland: «Urfolks rettigheter i Russland».

Martha Flaherty, Canada: «Women and empowerment».

Seminalet fokuserer på kvinners og lokalbefolkningens kontroll over naturressursene i sine områder, og på hvilke måter lokal kontroll er nødvendig for sosialt liv og økonomisk utvikling.

Seminar 3. Helhetlig helseforvaltning: Livskvalitet, identitet og oppvekstvilkår.

Seminarleder: Vigdis Stordahl, Norge

Innledere:

Nina Meschtyb, Russland: «Traditional values and present day life».

Anastasia Okoneshniko, Jakutia: «Arctic women's tolerance».

I seminaret presenteres og drøftes helsemessige aspekter ved de omformingene som finner sted i ulike lokalsamfunn i nordområdene. Hvilke utfordringer står vi kvinner overfor og hva kan vi dele av kunnskap og erfaringer?

Seminar 4: Mattradisjoner i verdens nordområder.

Arrangeres i samarbeid med Arktisk Mat & Miljø

Seminarleder: Vibeke Torp, Norge

Innledere:

Astrid Riddervold, Norge: «Matkultur i nordlige kystsamfunn».

Laila Spiik Skaltje, Sverige: «Samisk matkultur og samisk mattradisjon».

Galina Gvozdeva, Novosibirsk: «Food production and preparation in the life of West Siberian Rural Women».

Tatjana K. Sleptsova, Jakutia: «Kvinner, mat og husholdsøkonomi».

Seminalet viser mangfoldet i mattradisjoner i Nord, hvordan disse har betydning for kultur og identitet, og hvilken betydning tradisjonell kunnskap om råstoffene har for kosthold og helse. Sentralt står også endringer i matproduksjon og matvaner i nordområdene.

KL. 16.00 - 17.00 ÅPNING AV UTSTILLINGER

Kvinneliv i Nord..... I ord og bilder, kunst og husflid

KL. 17.00 - 18.30 PARALLELLE STRATEGI-VERKSTEDER

Verksted 1: Kvinnestrategier for naturbruk i Arktisk / Lokal og regional Agenda 21.

Leder: Evelyn Hurwich, USA
og Terese Nyborg, Norge/Sverige

Drøfting og utarbeiding av strategier for en lokal og regional Agenda 21 i arktiske lokalsamfunn og i nordområdene som sådan.

Verksted 2: Kvinnestrategier for bedre tilgang til og kontroll over lokale ressurser

Leder: Barbara Neis, Canada

Drøfting og utarbeiding av strategier for nordområdene som bygger på kvinners kunnskaper og som ivaretar kvinners næringsmessige og politiske interesser i forvaltningen av naturressursene.

Verksted 3: Livskvalitet og helse -

«Alternative health - healing the Community».

Ledere: Kaarina Kailo og Raja Warkentin, Canada
Presentasjon av healing tradisjoner i nordområdene slik vi finner dem i myter, litteratur og praksis. Drøfting av betydning og potensiale i dag.

Verksted 4: Matproduksjon, matforsyning og lokalsamfunn i Arktis.

Ledere: Mariette Korsrud og Hanne Nilsen, Norge

Drøfting og utarbeiding av felles strategier knyttet til primærnæringer, matproduksjon, matvaresikkerhet og forsyningspolitikk i Nord. Alternative modeller for økonomi og ressursforvaltning.

Verksted 5: Nettverk og organisasjon.

Ledere Berit Woie Berg og Liv Rask Sørensen, Norge

Drøfting og utveksling av erfaringer og stimulering til konkret og formell organisering av kvinners samfunnsengasjement for å sikre innflytelse i sentrale beslutningsorgan, lokalt og regionalt.

Verksted 6: Media, myter og formidling.

Ledere: Anne Wuolab, Sverige og Hege Ruschke, Norge.

Medias ansvar når det gjelder de spørsmål og problemstillinger kvinnene i Nord og konferansen tar opp, og medienes ansvar for en mer fremtidsrettet samfunnsdebatt.

KL. 19.00 FEMINA BOREALIS - ÅPENT MØTE

Arrangør: Femina Borealis

Presentasjon og informasjon

Møtet tar blant annet opp spørsmålet om organisering av et sirkumpolart kvinneforum.

Mandag 23. juni 1997

Vår natur- og kulturarv i Nord - kvinners erfaring og kvinners visjoner

KL. 9.30 - 14.00 ÅPEN HØRING - KVINNE-STEMMER I ARKTIS

Hvis kvinner blir hørt...

Ordstyrere:

Anne Dalheim og Hege Rutschke.

Deltakere:

Inviterte politikere, eksperter, statlige representanter, kvinne- og urfolksorganisasjoner, og andre interesserte.

I første del av høringen presenterer kvinner fra konferansen sine visjoner ut i fra hverdagsliv, forskning og politikk. Hva er viktige utfordringer og problemstillinger i dag når forholdet til natur og ressurser er truet av globale økonomiske og politiske interesser? Politikere og eksperter er inviterte for å presentere sine perspektiver og strategier for bærekraftig samfunnsutvikling i nord-områdene, og for å drøfte disse med konferansedeltakerne.

KL. 12.00 TEMATISK RUNDEBORDSDEBATT

KL. 13.30 OPPSUMMERING

KL. 15.15 - 17.30 PARALLELLE FORSKNINGS-SEMINAR

Arrangør: Femina Borealis

Seminar 1: Kvinneliv i endring - makt og innflytelse i nordområdene

Seminarledere: Siri Gerrard, Marit Aure og Liv Toril Pettersen, Norge

Hovedtema er kvinners situasjon og utviklingsmuligheter innenfor hushold, lokalsamfunn og politikk i de sirkumpolare områdene. Forholdet mellom kjønn, naturressurser, levemåter og politikk står her sentralt.

Seminar 2: Kvinner og helse - kvinners helseforvaltning; kvinnekunnskap og kvinneansvar

Seminarledere: Vigdis Stordahl, Norge og Leila Seitamo, Finland

Kvinner helse settes her inn i et helhetlig perspektiv. Fokus settes på fysisk og psykisk helse i forhold til livsbetingelser gitt av natur og samfunn.

Seminar 3: Kvinner og utdanning:

Seminarledere: Seija Kesitalo- Foley, Finland og Larissa Riabova, Russland

Hovedtema er kvinners utdanningsmuligheter. Hvilke betingelser skal til for at kvinner skal få realisert sine utdanningsønsker? Feministisk pedagogikk vil være sentral.

Seminar 4: Åpent seminar

Seminarledere: Kerstin Hägg, Sverige og Vappu Sunnari, Finland.

Forskere som ønsker å bidra med en presentasjon, men som tematisk ikke finner plass i de andre seminarene presenterer sitt materiale.

KL. 18.00 UTTERD ST. HANSAFTEN

Møte med Tromvik, et arktisk bygdesamfunn.

Arrangør: Arktisk Mat og Miljø, *Kvinneliv i Nord '97*, og Tromvik bygdelag.

Bål, kulturarrangement og arktisk mat.

Tirsdag 24. juni 1997

KL. 8.30 - 9.20 PLENUMSESJON -

Kvinnefaglige og kvinnepolitiske strategier for bærekraftige lokalsamfunn i Nord.

Oppsummering ved Berit Ås, Norge

KL. 9.45 - 11.45 PARALLELLE FORSKNINGS-SEMINAR / STRATEGIVERKSTEDER

VERDISKAPNING OG NÆRINGSUTVIKLING:

Seminar 1: Forutsetninger og strategier for småskalabedrifters suksess.

Arrangeres i samarbeid med Arktisk Mat og Miljø.

Seminarleder: Gøril Hørringmoe, Norge

Innledere:

Gøril Hørringmoe, Norge

Gry Alsos og Elisabeth Ljunggren, Norge: «Kvinnelige etablerere - suksess etter hvem sin målestokk».

Monica Iveland, Norge: «Småskala matvareproduksjon i landbruket».

Elena Gvozdeva, Russland: «Better life in the North: How Women From Siberia Create It in the Space of Russian Business».

Seminar 2: Mangfold og velstand i matproduksjon og matkultur i nord.

Arrangeres i samarbeid med Arktisk Mat & Miljø.

Seminarleder: Ragnhild Sandøy, Norge

POLITIKK OG INNFLYTTELSE:

Verksted 3: Bygdeutvikling i urfolksamfunn - nettverk mellom urfolk

Ledere: Jorunn, Eikjok, Norge og Ljubov Vatonena, Russland

Verksted 4: Et nødvendig oppgjør

Leder: Anna Margrethe Flåm, Norge

Hvorfor er det nødvendig å utfordre det norske og nordiske sosialdemokratiet i dag? Hvordan trues en bærekraftig og verdiskapende fremtid i Nord? Hva er konkrete alternativer?

KUNNSKAPSSYSTEMER OG KUNNSKAPSPRODUKSJON:

Verksted 5: Hvilke kunnskaper trengs for å mestre fremtidige utfordringer i Nord?

Leder: Vappu Sunnari, Finland og Elizabeth Natalle, Canada

KL. 12.00 - 14.00 PLENUMSESJON

Oppsummering av målsettinger og strategier utarbeidet i verkstedene

AVSLUTNING AV KVINNELIV I NORD '97

Kulturelt innslag ved konferansepoet Marion Palmer

KL. 14.00 - 15.00 FESTBUFFET

Arktiske kvinners kokekunst

Arrangør: Tromsøysund Bondekvinne­lag i samarbeid med Arktisk Mat & Miljø

3. Velkommen

Kjære søstre - og brødre - i Nord

Når jeg står her i salen i Kulturhuset i dag er hjertet mitt fylt av glede og takknemlighet. Glede fordi vi endelig har nådd målet; konferansen *KVINNELIV I NORD '97* er i gang, og takknemlighet til alle dere som har trosset hinder og vanskeligheter, som har valgt å bruke mye tid - og penger - for å komme hit til Tromsø på vår konferanse. Takk!

Men det gjør meg også overbevist om at vi er mange som er interesserte og engasjerte i det som er konferansens tema; vi vil sette fokus på naturen og ressursforvaltningen og hvordan bruk av disse virker inn på vårt hverdagsliv og vår livskvalitet. For vi har en ting felles alle vi som er her, enten vi er forsker, politiker, byråkrat eller grasrotkvinne - eller mann, og kanskje tilhører et urfolk, vi er alle avhengige av naturen og de ressursene den gir oss. Det er disse som utgjør rammene og mulighetene for livsutfoldelse og samfunnsutvikling, for oss - og for kommende generasjoner.

Spesielt i vår vestlige moderne verden er bevisstheten om denne avhengigheten blitt svakere, og der er en økende avstand til naturen. Vi har kanskje mer faktakunnskaper om naturen, men vi har mindre erfaringsbaserte kunnskaper, mindre «naturkompetanse». Kvinner har i alle samfunn tradisjonelt hatt et nært forhold til naturen, og vært viktige forvaltere av ressursene. Gjennom dette har de ervervet seg kunnskaper og erfaringer som er forskjellige fra menns, og som må komme med for å få en helhetlig forståelse av livskvalitet, for å få en mer balansert

utvikling i samfunnet. I de forskjellige kulturene som eksisterer i nordområdene, i forskjellige urfolksgrupper, finnes andre forståelser av natur, andre natursyn, som kan være både nyttige og korrektiv til det moderne vestlige. Det er behov for å diskutere hva slags kunnskaper vi trenger for å mestre lokalsamfunn i Nord, hva er det gode liv i Nord, hva slags forståelse trenger vi for at vi skal klare å forvalte, ikke bare forbruke, ressursene og skape kulturelt og sosialt bærekraftige lokalsamfunn? Og ikke minst, hva slags rolle skal kvinnene ha i samfunnsutviklingen i Nord? Dette er spennende og krevende utgangspunkt for konferansearbeidet!

Disse spørsmålene er ikke nye; de har vært diskutert på mange nivå og på mange konferanser - også på internasjonalt toppnivå; Rio, Beijing, vi har hatt FN's kvinnetiår og urfolkstiår. Men skal slike internasjonale konferanser og satsinger bidra til endring, må det bli gitt muligheter for de det gjelder på lokalt og regional plan til å følge opp og engasjere seg. Og skal vi klare å få innflytelse må vi arbeide sammen, selv om vi representerer ulike områder av samfunnet. Vi trenger å vite om og forstå hverandres hverdag og livsvirkelighet, hverandres erfaringer og kunnskaper, vi trenger å diskutere hvor vi vil og hvordan vi skal komme dit. Vi trenger å få kontakt og bygge nettverk. Og spørsmålet melder seg om vi ikke også trenger en mer formell organisering av kvinners engasjement for å sikre innflytelse i sentrale beslutningsorgan. Vi håper at konferansen blir et slikt møtested og en alliansebygging. Men det krever aktive bidrag fra dere. Vi har forsøkt å legge rammen, dere må være med og fylle den.

Ved å bidra med din egen erfaring, din egen kunnskap, dine egne visjoner og ideer vil vi kunne skape det mangfoldet som er nødvendig for å få et mangfoldig bilde, til å arbeide med, og til å bære med seg videre. Så min oppfordring til dere er; vær aktive, vær åpne, vær lyttende!

Alle spørsmål vil ikke kunne tas opp i løpet av konferansedagene, - langt mindre løses. Men det er mitt håp at konferansen vil gi oss en klarere bevissthet og plan på hvordan det fremtidige arbeidet med å sikre bærekraftig utvikling i nordområdene ut fra en helhetlig vurdering, og med kvinner som aktive rolleinnhavere og medspillere, skal kunne foregå.

Da vi i juni 1994 sto i Fairbanks i Alaska og avsluttet Kvinneliv i Nord '94 var vi dristige nok til å antyde vi som kom fra kvinnenettverket Femina Borealis, fra Kvinneuniversitetet Nord og fra Norge, at vi kunne tenke oss å forsøke å følge opp konferansen i Skandinavia i '96. Vi fikk stafettpinnen offisielt overlevert på en video/audiokonferanse i Femina Borealis regi 8. Mars 1995. Arbeidet med finansiering tok så lang tid at konferansen ikke kunne avvikles før i år. Kvinneuniversitetet Nord har stått som økonomisk ansvarlig for konferansen, mens det da ny opprettede Senter

for kvinneforskning og kvinner i forskning her ved Universitetet i Tromsø har vært samarbeidspartner, sekretariat og teknisk ansvarlig. Det har vært et spennende samarbeid mellom et grasrotuniversitet og et profesjonelt universitet, med de to forskjellige virkeligheter de representerer. Vi har møtt mange utfordringer og mange hindere. Noen har vi forsert, andre har vi snublet i og falt dypt i vanngraven. Vi håper at dere ikke har lidd noen overlast i forkant av konferansen, vi vil i hvertfall gjøre alt vi kan for at konferansen skal bli både en nyttig og en trivelig opplevelse for dere. Vi håper også på at noen på avslutningen skal, slik som vi gjorde, hoppe opp og si at de synes dette arbeidet bærer frukter og er så viktig at de kan tenke seg å følge opp med Kvinneliv i Nord '2000?

Og med det håpet ønsker jeg dere alle hjertelig velkommen til Kvinneliv i Nord '97

Leder for hovedkomitéen, Marit Stemland.

Majmbawa dansegruppe fra Russland, underholder.

4. Konferansen Kvinneliv i Nord '97

A. Historikk.

Den første Kvinneliv i Nord konferansen, en internasjonal konferanse for kvinner i de sirkumpolare nordområdene, ble arrangert i Fairbanks i Alaska 8. - 10. juni 1994. Deltakere fra 8 land; Russland, Canada, USA, Grønland, Finland, Sverige, Norge og Japan møttes på University of Alaska i Fairbanks.

Initiativet til konferansen kom fra Beverly Mc Clintock som besøkte Yakutsk i Russland i 1992 og de skandinaviske landene i 1993. Gjennom kontakt med kvinner i disse

landene ble hun overbevist om at kvinner i nordområdene til tross for sine egenarter hadde mye sammenfallende erfaring og felles utfordringer for framtiden, og at de kunne lære fra og bygge på hverandres kunnskap og erfaringer. Hun ønsket gjennom konferansen å identifisere og å synliggjøre sentrale tema og problemstillinger som kvinnene i nordområdet hadde felles, og hva kvinnene så som de viktigste utfordringene fra sine respektive ståsteder. Beverly Mc Clintock var overbevist om at forbedret kommunikasjon og utveksling av kunnskap blant kvinnene fra de forskjellige landene i nordområdet kunne være med å forbedre livskvaliteten for menneskene her.

Konferansen i 1994 hadde som mål å

- gi kvinnene anledning til å danne nettverk for utveksling av ideer og handlingsmuligheter
- synliggjøre siste nytt innen forskning av og for kvinner i nordområdene
- initiere en prosess for framtidige regionale initiativ og sirkumpolare møter med fokus på kvinnene i nordområdet
- prioritere de utfordringene kvinner i nordområdene står ovenfor, og få klarlagt om dagens dominerende politikk og forskningsmessige prioriteringer kommer imøte de behov kvinnene i disse områdene har
- fokusere på mulige verktøy og løsninger i forhold til utfordringene i nordområdet, for å forbedre livskvaliteten i området

Konferansetemaene inkluderte helse, økonomi, miljø, utdanning, identitet og historie, alt sett i forhold til målgruppen. Kvinneuniversitet Nord hadde to representanter på denne konferansen.

Kvinnene som møttes på konferansen i Fairbanks betraktet denne som en viktig milepel for samarbeid i det sirkumpolare nord, og som en start og en nyttig plattform for en lengre prosess som på bredt grunnlag tar opp de problemer og utfordringer kvinner i nordområdet står ovenfor.

Ved avslutningen på konferansen i Fairbanks, Alaska ble Norden utfordret til å ta på seg ansvaret for å planlegge og eventuelt gjennomføre den neste Kvinneliv i Nord konferansen sommeren 1996. På en videokonferanse arrangert av kvinnenettverket Femina Borealis 8. mars 1995 tok Kvinneuniversitetet Nord på seg ansvaret med å arrangere konferansen. Tidspunktet for konferansen ble senere endret til juni '97.

B. Organisering

Kvinneuniversitetet Nord gjennomførte den andre Kvinneliv i Nord konferansen i Tromsø i juni 1997. Dette ble gjort i samarbeid med Senter for kvinneforskning og kvinner i forskning ved Universitetet i Tromsø, og nettverket Femina Borealis - et kvinnenettverk med deltakere fra Finland, Sverige, Russland, Norge og de samiske områdene. Dette nettverket spenner over mange stater, kulturer og språk i Barentsregionen.

Kvinneliv i Nord '97 hadde som mål å bygge videre på de kontakter som var opprettet, og de ulike diskusjoner som var på dagsorden i Fairbanks, i tillegg til aktuelle temaer fra kvinnekonferansen i Beijing, FN's Urfolkstiår og Agenda 21, og konkretisere arbeidet videre med å utvikle handlingsstrategier. Dersom det skal det være meningsfylt å utvikle samarbeid på tvers av landegrensene er det viktig at det blir gitt anledning til å møtes, og det vil denne type konferanse bidra til. Vi ser mulighetene for over tid å

utvikle felles strategier i forhold til miljøspørsmål og politiske prosesser, utdanningsprogram, forskningsprogram og dokumentasjonsarbeid.

Konferansen ble organisert med en hovedkomité, og tre underkomitéer. Kvinneuniversitetet Nord (KUN) hadde administrativt og økonomisk ansvar for konferansen, og tok seg av alt arbeid med søknader om finansiering, arbeidsgiveransvar for engasjerte personer, avtaler, utbetalinger og regnskap. Senter for kvinneforskning og kvinner i forskning (KVNNFORSK) var sekretariat og hadde i samarbeid med hovedkomiteen ansvar for det faglige innholdet, i tillegg til praktisk tilrettelegging. Leder for hovedkomiteen Marit Stemland er faglig medarbeider ved Kvinneuniversitetet Nord i Steigen i Nordland, mens prosjektlederen hadde sitt daglige arbeid ved KVNNFORSK ved Universitetet i Tromsø.

Hovedkomiteen ble valgt av KUN og KVNNFORSK i januar 1996. Etter at hovedkomiteen var konstituert valgte den selv inn to medlemmer som representerte fiskerkvinnemiljø og politisk miljø.

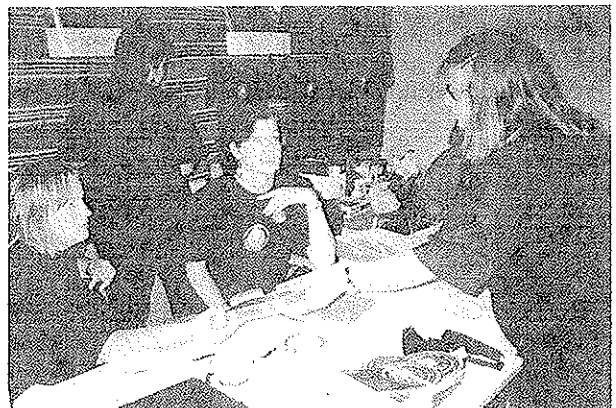
Hovedkomitéens sammensetning:

Marit Stemland, leder, Kvinneuniversitetet Nord
Jorunn Eikjokk, nestleder, samisk rådgiver ved RiTØ
Asbjørg Fyhn, styret for Kvinneuniversitetet Nord
Eva Jørgensen/Vibeke Bruun/Lise Nordbrønd, administrasjonen ved KVNNFORSK
Erica Engelstad/Astrid Grøtland, styret for KVNNFORSK
Mariette Korsrud, Nordland Fiskerkvinnelag
Johanne Gaup, stortingsrepresentant

Hilde Strand/Terese Nyborg, prosjektleder/koordinator

Hovedkomiteen valgte en fagkomité til å arbeide fram konferansens innhold og program:

Siri Gerrard, leder, Fiskerihøgskolen, UiTØ
Asbjørg Fyhn, ISV, UiTØ
Janne Hansen, Sametinget
Kari Meløy, Kvinneprosjektkoordinator, Finnmark fylke
Inger Marie Olsen, Fiskerisjefen i Troms
Torill Hansson, jordmor, RiTØ

Sekretariatet hadde nok å henge fingrene i

Hovedkomitéen valgte følgende kulturkomité:

Jorunn Eikjok, leder
Else Sundquist, kulturmedarbeider
Marion Palmer, forfatter
Ragnhild Sandøy, leder for Arktisk Mat og Miljø
Risten Lango, kulturmedarbeider

Hovedkomitéen valgte følgende programkomité for å konkretisere det faglige innholdet og integrere fag, kultur og markedsføring:

Asbjørg Fyhn
Jorunn Eikjok
Ragnhild Sandøy

C. Formål, tema og målgrupper.

Konferansens formål:

- å være et møtested for kvinner med ulike erfaringsbakgrunn og ulike alder
- å synliggjøre kvinners erfaring og kunnskap om natur og ressurser i nordlige lokalsamfunn
- å utvikle strategier og handlekraft blant kvinner som ønsker å bidra til bærekraftig naturbruk og bærekraftige samfunn i Nord
- å etablere en felles plattform og et felles forum for samarbeid og naturstrategi for kvinner i Nord
- å oppnå innflytelse i Arktisk Råd

Konferansens hovedtema:

Kvinnestrategier for natur og lokalsamfunn i Nord

- Naturen - det materielle grunnlaget for kultur i Nord
  - ressursforvaltning
  - lokalbefolkninger og urfolks rettigheter i Nord
  - matproduksjon
- «Det gode liv» - helse, velferd og livskvalitet - et ansvar spesielt for kvinner?
  - familie og oppvekstvilkår
  - tradisjon, trygghet og identitet
  - husholdskunnskap
- Strategier
  - kunnskap
  - politikk
  - nettverk

Målgrupper:

Konferansen var rettet mot alle som var interessert i å etablere et møtested for kvinner fra alle samfunnsområder i Nord, fra privat og offentlig virksomhet, fra ulike institusjoner og organisasjoner som arbeider med produksjon, samfunnsplanlegging, demokratisering, forskning, utdanning, kunst og kultur. Konferansen omfattet

deltakere fra blant annet mange sårbare samfunn som er avhengig av naturressursene i arktiske strøk, og var et møtested og en anledning for kvinner i nordområdet til å knytte nye kontakter, etablere nettverk og utarbeide strategier for hvordan en best mulig kan ivareta og forvalte ressursene og bidra til en positiv utvikling for regionen.

Felles opplevelser for mange kvinner i de sirkumpolare områder er spørsmål og problemstillinger knyttet til:

- avhengigheten av sårbare, men rike naturressurser.
- spredt bosetting, få mennesker og lange avstander
- konsekvenser for kommunikasjon, infrastruktur, kultur og utdanning
- opplevelsen av å leve perifer i forhold til der beslutningene tas
- utvikling av metoder for å ivareta demokrati og medinnflytelse
- klima som setter krav til boliger, klær og mat.
- mørketid/sommer - innvirkninger på psykisk og fysisk helse, samt levemåte

Konferansens målsetting var å samle og synliggjøre kvinners kunnskaper og erfaringer fra de forskjellige samfunnene i det sirkumpolare området, for videre å aktivt delta og få innflytelse på utviklingen i regionen, og skape felles handlingsstrategier for en menneskelig og miljømessig balanse.

Konferansen fokuserte spesielt på:

- kvinner, miljø og naturressurser
- helse, velferd og livskvalitet
- kunnskap, utdanningssystem og forskning for bærekraftige samfunn
- lokalsamfunn i en verden i endring
- kvinners deltakelse i utviklingen i Nord
- urfolks og lokalbefolkningens rettigheter i Nord
- kvinnenettverk i Nord

Uansett

Dikt av Marion Palmer

Uansett kor travelt ho hadde det sjenkte ho kaffe når det kom fremmen.

Kokte småsei og byggrynsuppa med rusiner i og dekte på bordet mens radione sendte melding om fiske og noteringa frå Oslo Børs. Kokte løyping og ga kyrne høyt og kopplamman melk fra tåteflaske vi hadde brukt da vi var små.

Åpna kjøkkenvinduet og ropte birre birre birra, mens ho ga sauane tørre brødsalka med margarin på.

Ho lagde rømkolla og bakte brød og tropisk aroma. Kokte kvitklær i vaskekjellern og la dem utover sneskaavl på øvresida huset til bleiking om våren.

Gikk i fjæra med askebøtta og sykla til samvirkelaget og handla nesten kvar dag.

*Ho regna over bonuslappan på nyåret og leverte dem inn.
Jaga rein fra jorden i lyse sommernetter og henta sauane
hjem om høsten.*

*Spant garn og strikka læsta og sydde klær på Singer
symaskin med sveiv.*

*Uansett kor travelt ho hadde det skreiv ho brev til ongan
sine sørpå.*

*Va med i sanitetsforeninga og solgte lodd på bok til inn-
tekt for redningssaken.*

*Va det gudtjeneste om søndagen, gikk ho i kirka og kvilte
middag under folkemusikkhalvtimen i radioen.*

Da måtte det være stillt.

5. Faglig innhold

Konferansen ble tverrfaglig, tverrpolitisk og tverrsektorielt lagt opp. Vi vet at kvinner er bærebjelken for lokalsamfunnenes vitalitet og overlevelsessevne, og vi ser det som viktig å styrke den sosiale og kulturelle infrastruktur mellom kvinnene. Dette vil være avgjørende for å sikre kvinners rolle i den næringsutvikling som skjer, eller som forhåpentligvis vil skje i regionen og i distriktene.

Problemstillinger konferansen tok opp er også av betydning globalt, og de strategiene som her ble utarbeidet vil kunne ha overføringsverdi til andre. Norske kvinner har også tidligere tatt initiativ til tiltak som har som mål å styrke kontakten mellom kvinner i Norden. Konferansen i Tromsø ble et skritt videre i global sammenheng ved å arbeide med felles interesser på tvers av sektorer, profesjoner og landegrenser i hele det sirkumpolare området.

I Norge synes primærnæringsenes muligheter til å ivareta og utnytte sitt potensiale å være avhengig av i hvilken grad de kan tiltrekke seg kvinnelig arbeidskraft. Dette er igjen avhengig av at en balansert bosetting i distriktene kan opprettholdes, noe som igjen er avhengig av det blir tatt hensyn til kvinners krav og behov i distrikts- og ressurspolitikken. Kvinnene må sikres tilstrekkelig innflytelse på utviklingen i næringsliv og lokalsamfunn. Konferansen var ment å være en pådriver også i dette arbeidet.

Det var i tillegg viktig at vi i arbeidet med disse spørsmålene satte problemstillingen inn i en mer global sammenheng og så på utviklingen i nordområdene avhengig av dette. Vårt mål var her å bidra til å utvikle en forståelse for hvor sårbar, men samtidig hvor rik, denne regionen er. Denne forståelsen må videreutvikles både i grasrotmiljøer og på ulike politiske nivåer.

Det flotte været innbød til mange utendørs diskusjoner.

Kvinneliv i Nord '97 fokuserte på kvinner som ressurs i primærnæringer og lokalsamfunn, og på hvordan en kan øke kontakten mellom kvinner fra ulike næringer, politiske miljøer og utdanningsinstitusjoner.

På konferansen ønsket vi blant annet å:

- presentere kunnskap som er kommet fram om kvinnenes rolle i de ulike næringene i regionen
- presentere erfaringer som kvinner har gjort som matprodusenter, ressursforvaltere og håndverkere
- presentere produkter som kvinner har utviklet i regionen
- presentere de kvalitetskrav kvinner setter til det som skal produseres, særlig med tanke på matproduksjon
- sette fokus på forvaltningen av naturressurser og miljøspørsmål
- sette fokus på kvinnenes deltagelse i de politiske og administrative planleggings- og beslutningsprosesser som foregår i forhold til nordområdene
- utarbeide konkrete handlingsstrategier for videre arbeid

Konferansen inneholdt både foredrag, verksteder og gruppeprosesser der det ble arbeidet med bestemte problemstillinger, samt utstillinger, presentasjoner og kulturinnslag.

A. Tema på konferansen:

I Fairbanks i Alaska var fokus satt på kvinner og kvinners livsvilkår knyttet til samfunnsutviklinga i de sirkumpolare områder. På denne konferansen ble det avdekket hvordan og i hvor stort omfang sosial, kulturell og økonomisk utarming foregår i de mange lokalsamfunn i de ulike land og regioner i Nord. Dette skjer samtidig med, og ofte som en direkte eller indirekte følge av økonomisk virksomhet i de samme områdene. Lokalbefolkningene, og spesielt urfolksgrupper, taper mulighet og livsrom. Derfor er lokalsamfunnsperspektivet viktig å ha med om en skal lykkes i arbeidet med å få til en balansert samfunnsutvikling, menneskelig og naturmessig.

Beretninger og forskningsmateriale som viste hvordan mange mennesker, enkeltvis eller som gruppe, utsettes for nedbrytende samfunnskrefter som alkoholisme, barne- og kvinnemishandling, uttrykte en type kollektiv lidelse som preget mange av de lokalsamfunn som ble presentert i Fairbanks.

Dette var viktige perspektiver å føre videre i '97 konferansen. Helse som et vesentlig og omfattende element i begrepet livskvalitet ble trukket inn som et gjennomgående perspektiv her. Begrepet livskvalitet kan fungere som en kritisk innfallsvinkel både i politisk og teoretisk sammenheng. Vi ønsket å arbeide fram og videreutvikle begrepet livskvalitet som en sammenbinding mellom det teoretiske, det politiske og det materielle hverdagslivet.

«Det gode liv» dimensjonen ble søkt ivaretatt både gjennom konferansens ramme og innhold; i kulturen og i de sosiale arrangementene, og i foredrag og innledninger. Samtidig fokuserte konferansen på at det er naturen og naturressursene rundt oss som utgjør rammene og mulighetene for vår egen og kommende generasjoners livsutfoldelse og samfunnsutvikling. Vi opplevde dette som et nødvendig fokus, men så det også som en svært krevende utfordring. Vi arbeidet bevisst med å holde et slikt perspektiv i forberedelsene såvel som i gjennomføringen av selve arrangementet.

Et sentralt mål med konferansen i Fairbanks var å synliggjøre kvinners liv og erfaringer for hverandre, som et viktig ledd i prosessen med å få kvinner mer aktivt med i utformingen av samfunnet. Dette er et overordnet mål for likestilling verden over. Med *Kvinneliv i Nord '97* ønsket vi i sterkere grad å synliggjøre kvinners kunnskaper om bruk av forvaltning av naturen, og bidra til at kvinner deltar i samfunnsutformingen på alle nivå nettopp med denne kunnskapen.

En annen viktig begrunnelse for valg av fokus var vår oppfatning av en økende avstand til natur, og mangel på kunnskap om naturen og om vår naturavhengighet. Dette preger store deler av den vestlige, moderne verden, likeså dens oppfatning av hva som er utvikling. I et framtids-

perspektiv er rekruttering til lokalsamfunn og livsformer basert på naturbruk viktig. Hvordan skal vi trygge barns og unges oppvekst og sikre en oppdragelse og opplæring som gjør kommende generasjoner skikket til både å ta vare på seg selv og sine omgivelser, sin kultur og samfunnet?

I Nordområdene lever det mange forskjellige urfolksgrupper. I lang tid har vestlige og internasjonale kapitalinteresser ekspandert i de ressursrike, men sårbare naturområdene i Nord. Nordområdene er også nedfalls- og mottaksområde for landtransportert klima- og miljøgifter. Dette er nå dokumentert gjennom AMAP. Det har ikke vært tatt særlig hensyn til verken fastboende, nomadiske eller semi-nomadiske folkegrupper som har holdt til i de samme områdene, og til deres interesser og framtidige livsgrunnlag. Mens disse folkegruppene har hatt en tusenårig historie og rik kunnskap om naturen og om det å overleve her, trues de nå av virksomheter som dels foregår langt unna og ihvertfall er utenfor lokalbefolkningens interesser og kontroll.

For vår konferanse har mye av arbeidet vært spesielt rettet mot nettopp å bringe fram andre kulturers natursyn og forhold til natur, fordi vi tror dette kan fungere som korrektiv til det vestlige dominerende natursynet, og som rettesnor for framtidens naturbrukstrategier. Vi ønsket å bringe fram urfolkskvinners natursyn og naturbrukskunnskaper fordi dette er viktig både for å sikre urfolks medvirkning i samfunnsutformingen, og for at det vestlige, moderne samfunnsmennesket kanskje kunne lære mer om å ta økologiske hensyn.

Naturbruk og ressursforvaltning sett fra kvinners ståsted

Naturbruk og ressursforvaltning i Nordområdene sett fra kvinners ståsted ble utformet som tema for konferansen *Kvinneliv i Nord '97* med siktemål å diskutere og stimulere til videreutvikling av kvinnestrategier for naturforvaltning og lokalsamfunnsutvikling. Å bringe frem kvinners kunnskap, erfaring og engasjement knyttet til helse, livskvalitet, naturbruk i en lokal sammenheng, ble de viktigste søylene både i konferansen og i forberedelsesarbeidet.

Konferansens formål ble konkretisert til å utvikle handledyktighet hos kvinner som ønsker å bidra til bærekraftig naturbruk og lokalsamfunn i Nord ved

- å synliggjøre kvinners erfaring og kunnskap i nordlige lokalsamfunn
- å være møtested for kvinner med ulik erfaringsbakgrunn og i ulike aldre
- å etablere en felles plattform og et forum for naturforståelse og handlingsstrategier blant kvinner i Nord
- å oppnå dialog med eksperter og ambassadører i Arktisk Råd og Nordisk Ministerråd gjennom egen høring

B. Integrering av fag og kultur

Vi mente det var svært viktig å arbeide for at konferansen skulle framstå som en helhet. Det tematiske innholdet ønsket vi å få presentert og formulert som en sammenheng, og det faglige, kulturelle, sosiale og politiske måtte ikke oppleves som adskilte deler. Det var en grunnidé at kulturen skulle integreres i det faglige programmet på konferansen. Dette skulle vi gjøre ved å oppheve det vanlige skillet og den fragmenterte tenkemåten som er vanlig overalt. Vi ville skape en helhet mellom kultur, det kreative, og forskning, det intellektuelle, og mellom «det levde livet» og «det analyserte livet». Vi ville at alle disse fire grunnelementene skulle inngå i en helhet. Dette også fordi vår holdning er at dette er kvinners tilnærming til verden.

Kulturkomitéen ble etablert i september '96 og besto av følgende personer:

Leder: Jorunn Eikjok. Medlemmer: Else Sundqvist, Risten Lango og Marion Palmer. På de siste møtene deltok også Ragnhild Sandøy.

Målet var følgende:

- at de ulike folk i Arktis skulle synliggjøre sin kultur
- at kultur skulle inngå i det ordinære programmet

Konferanseformen med plenumsforedrag, mindre seminarer og verksteder skulle sikre kontinuitet i det faglige arbeidet. Kulturelle innslag var ikke ment som avbrekk, men som understrekinger og synliggjøring av aspekter ved det som ble debattert. De sosiale arrangementene og måltidene skulle også understreke kvinners rolle og ferdigheter i forhold til det å integrere kultur og naturbruk, vår tilknytning til naturen nettopp gjennom maten, omsorgen og identiteten, i tillegg til å være arena for kontaktetablering og videreutvikling av nettverk.

Vi hadde invitert en ung kvinne Siljá Somby fra Tana som konferansejoiker. Joiken er en særegen musikkform som har vært under trussel av å forsvinne, men som en del unge samer har blåst liv i. Siljá joiket på ulike seminarer. Hun var dessuten konferansier på åpningen av konferansen som foregikk på Kulturhuset i Tromsø.

Majmbawa dansegruppe på tolv personer fra Nenets Autonome Området ble invitert for å representere de nordlige folkeslags kultur. De hadde en festforestilling under åpningen av konferansen. De hadde også en forestilling på St. Hans aften 23.6. i Tromvika på Kvaløya.

Utfarten St. Hansaften skulle gi en kultur- og næringshistorisk ramme rundt naturopplevelsen og kontakten med lokale kvinner og deres mat- og omsorgstradisjon. Bokutstillingen i universitetsbiblioteket synliggjorde mye av nordområde-kvinnenes skrevne kultur og historie.

Tromvik arrangementet. En del av de finske deltakerne.

Husflids- og håndverksutstillingene viste praktisk arbeid og praktiske resultater, og bidro til å formidle kvinners kultur og ferdigheter. Den arktiske meny under konferansen mente vi var viktig i denne helheten.

Så hadde vi to konferansepoeter: Rauni Magga Lukkari som både hadde prologen og leste dikt i tilknytning til seminarer. Dette gjorde også Marion Palmer. Noen av diktene var også skriftlig oversatt til engelsk og russisk.

Fotograf Grete Kvaal hadde en del bilder til utstilling fra serien sin «Karen Anna og hennes siidda», som er en dokumentasjon om en reindriftskvinnens liv. Kristin Risan, fotograf og forfatter, hadde en utstilling med fem kvinneportretter fra Seiland i Finnmark.

Så hadde vi invitert en skulptør Berit Paulsen fra Kabelvåg. Hennes skulpturer omhandlet kvinnesjel og kvinneliv.

I tillegg til dette hadde vi salgsutstillinger fra regionale produsenter og urfolk.

Berit Paulsen fra Vågan kommune deltok med skulpturer, men står her foran utstillinger med elgskinn produkter.

C. Urfolksperspektivet på konferansen - urfolkskvinnens deltakelse

Konferansen hadde som mål å følge opp FN's Urfolks tiår 1994 - 2004 og FN's Handlingsplan for likestilling, samt Agenda 21 sett i urfolks- og kvinneperspektiv. I forhold til Agenda 21 ville vi spesielt sette fokus på forholdene i Arktis, i forhold til oppgavene og utfordringene for det nyopprettede Arktisk Råd. Målet vårt var å styrke det folkelige engasjement for Arktisk Råd.

Alle disse internasjonale programmene har som målsetting å inkludere kvinner og urfolk i prosessen med utformingen av vår felles framtid. Målet for urfolkstiaåret slik det er slått fast i resolusjon 48/163 i FN's generalforsamling er følgende: «styrking av internasjonalt samarbeid for å løse problemer som urfolk opplever i forhold til menneskerettigheter, miljø, utvikling, utdanning og helse». Temaet for tiåret er «Urfolk- et nytt samarbeid og aktiv samhandling» Dette skal bidra til at urfolk blir rådspurt aktivt i beslutningsprosessene som påvirker deres liv. FN's handlingsplan for likestilling omtaler for første gang også viktigheten av å trekke inn urfolkskvinner i utviklingsprosessen. Agenda 21 har egne kapitler for urfolk og kvinner, hvor alle lands regjeringer oppfordres til å trekke disse gruppene med fordi de sjelden blir hørt. Manifestet for Arktisk Råd som ble godkjent i Canada i mars '96 understreker at urfolksperspektivet i Arktis må være med i alle programmer.

Konferansen Kvinneliv i Nord '94 skulle gjenspeile mangfoldet av livsformer og etniske grupper i Arktis som alle har det til felles at de er engasjert i vår felles framtid her i nord. Det var spesielt viktig å nå mennesker og lokalsamfunn som lever i nær forankring med naturen. Det er ofte mennesker og lokalsamfunn som sjelden blir hørt i offentlige sammenhenger. Samtidig vet vi at dette er mennesker og miljøer som bærer en dyp kunnskap og erfaring som vi trenger for å skape et bærekraftig samfunn. I denne sammenhengen tenker vi spesielt på urfolk i Arktis. Kvinnene hos disse urfolkene bærer et stort ansvar for sine samfunn og framtidig overlevelse. Vår tanke var at de hadde viktige bidrag å komme med i forhold til situasjonsbeskrivelser og strategier i forhold til miljø og utvikling.

For å følge opp de ovennevnte internasjonale avtalene, måtte vi ha aktive strategier for at urfolkskvinnens stemmer fra Arktis skulle komme frem på konferansen. Vi ønsket at urfolk fra hele det sirkumpolare området skulle delta. Vi visste at urfolk fra Sibir ikke kunne komme hvis ikke vi fant midler for å finansiere reise og opphold. Utenriksdepartementet støttet deltakelsen for urfolkskvinnens reise til og fra Sibir og Russland. Gjennom deltakelse på den første urfolksrettighetskonferansen som

ble holdt i Russland, samt deltakelse på Verdenskongressen for reindriftsfolk i Nadym i Yamal-Nenets området fikk vi kontakt med urfolkskvinner som vi anså som viktige å invitere. Tilsammen ble ti kvinner fra fem forskjellige urfolk i Sibir invitert, på bakgrunn av samtaler med dem om hva de kunne bidra med av presentasjoner og annet, samt at de representerte lokale aktivister i forhold til kvinnespørsmål og urfolks organisering, reindriftslivsformen og unge kvinner.

Samekvinner i Nordvest-Russland fikk First Announcement på Barentskvinnekonferansen i april '96. De bidro også med å spre informasjon til kvinnemiljøer på Kolahalvøya. Tilsammen 16 samekvinner fra Kolahalvøya deltok på konferansen. De hadde hovedsaklig presentasjoner i verksteder om urfolk. I tillegg deltok seks kvinner fra Nenets Autonome Området.

Konferansen hadde kontakt med kvinnemiljøer i Alaska, Canada og på Grønland. Det var interesse i de forskjellige kvinnemiljøene for å delta, men på grunn av manglende finansieringsmuligheter lyktes vi bare med å få noen få deltakere fra disse landene.

Her i Norden spredte Samerådet informasjon til samiske organisasjoner. Konferansen tok kontakt med samiske kvinneorganisasjoner, ungdomsorganisasjoner og samisk media. På tross av dette deltok få samekvinner i fra Norden.

Organisering av deltakelse fra Russland

Deltakerne fra Russland måtte følges spesielt opp både i forhold til titler og innhold i foredrag og i forhold til selve den lange reisen fra regionene i Sibir til Moskva, videre til Murmansk, over til Tromsø, samt retur. I tillegg kom arbeidet med visum, overnattinger i Moskva, transport m.m. Dette arbeidet var vanskelig å gjøre fra Norge, derfor engasjerte vi kontaktpersoner i Moskva, Nenetsområdet og i Murmansk. På henvendelse til flyselskapene Braathens Safe, Aeroflot og Arkangelsk Airlines fikk vi til vår glede innvilget 75% rabatt for våre deltakere fra Russland. Dette medførte at vi kunne invitere flere enn det vi opprinnelig hadde planlagt. Likevel var det noen som ikke klarte å komme selv om de sterkt ønsket å være tilstede. Det sier noe om marginaliseringen av urfolkskvinner i forhold til økonomiske ressurser. De faller gjerne utenom på grunn av dette, og de blir derfor heller ikke med i viktige politiske og faglige prosesser som angår dem.

Konferansen presenterte en unik mulighet for urfolkskvinner i Arktis til å møtes og få vite noe om hverandres situasjon. Mange av urfolkskvinnene fra Russland hadde bare hørt om andre urfolksgrupper, men aldri truffet representanter fra disse folkene. Konferansen ble dermed også historisk ved at de fikk møtes for første gang.

Mange av urfolkskvinnene hadde presentasjoner på konferansen. Gjennom presentasjonene fikk de også erfare hvor lik situasjonen og problemene er for alle urfolk i Arktis. De beskrev på ulike vis konsekvensene av manglende rettigheter for urfolk i de forskjellige regionene i nordområdene, og nødvendigheten av å sikre denne selvvråderetten på forskjellige samfunnsfelt. De beskrev også hvordan de som urfolk er aktive for å bringe frem konkrete tiltak for å motvirke denne undergravingen. Et av arrangementene som ga dem mye ny inspirasjon var markedet som Arktisk Mat & Miljø stod bak lørdag 20.6. Der fikk de selge sitt håndverk fra markedsboder i sentrum, samt oppleve moderne samisk markedsføring og produktutvikling av tradisjonell mat. De fikk nye ideer med hjem om hvordan reinkjøtt kan utnyttes, og de uttrykte stor interesse for å samarbeide i forhold til utvikling av småskalaforetak for urfolks håndverk og matproduksjon.

D. Prosesser før og under konferansen

Samarbeid

Både selve konferansen og forberedelsene var basert på et utstrakt samarbeid. Kvinneuniversitetet Nord og Senter for kvinneforskning og kvinner i forskning samarbeidet om å arrangere konferansen. Hovedkomitéen samarbeidet med Femina Borealis om faglig innhold, foredrag, seminarer, verksteder og utstillinger. Den samarbeidet med Arktisk Råd og FN-sambandet om den åpne høringen. I tillegg hadde hovedkomitéen et utstrakt samarbeid med Arktisk Mat og Miljø i forbindelse med enkeltarrangement og seminarer. Der var også samarbeid med ulike kvinne-, natur- og utviklingsorganisasjoner

Mobilisering

Konferansen skulle drøfte problemstillinger og utfordringer som både er lokale, regionale og internasjonale, og vi ønsket å mobilisere tilsvarende. Dermed var det viktig allerede tidlig i forberedelsesarbeidet å søke å involvere kvinner i ulike miljøer og fra forskjellige geografiske områder i utforming av konferansen og for tilrettelegging av et konstruktivt arbeid omkring temaet.

Første bekjentgjøring av konferansen gikk ut på engelsk, hvor adresselistene fra Kvinneliv i Nord '94 og andre, i hovedsak forskernettverk ble benyttet. Det ga en del interesserte påmeldinger, også med forslag til faglig bidrag. Det omfattet imidlertid bare en del av målgruppen for konferansen, slik som forskere og vitenskapskvinner.

Vi hadde imidlertid ambisjoner om å bringe sammen folk med ulik erfaringsbakgrunn, fra forskjellige yrker og med ulik utdannelse. Vi så det som vesentlig at kvinner med

aktiv politisk og organisasjonsmessig tilknytning deltok. I tillegg ville vi sikre representasjon både med hensyn til etnisk og geografisk tilhørighet, og en aldersmessig spredning blant deltakerne.

I tillegg til å sikre bred urfolksrepresentasjon på konferansen, arbeidet vi spesielt i forhold til kultur- og helsearbeidere, mediafolk, jurister, og andre som arbeidet med spørsmål knyttet til kvinner og lokal ressursforvaltning. Her ble det gjort et relativt omfattende arbeid for å få deltakere fra Canada med. Vi ønsket også generelt deltakere som kunne representere de ulike politiske miljøene, og personer som arbeidet med utdanning og forskning. Vi søkte i stor utstrekning å mobilisere til deltakelse gjennom nettverkskontakter og aktiviteter knyttet til å etablerte nettverk.

Kontakt med kvinneorganisasjoner

Vi kontaktet alle kvinnegruppene i de politiske partiene, LO og de mest sentrale kvinneorganisasjonene i Norge, som Norges Husmorforbund, Norske kvinners Sanitetsforbund og Norges Bondekvinnelag. Gjennom Norges Bondekvinnelag hadde vi kontakt med Nordens Landskvinner. Vi hadde møter på lokalplan for å trekke organisasjonene mer aktivt med, åpne for innspill og for å få spredt informasjonen om konferansearbeidet. Det ble skrevet særskilte brev til organisasjoner og nettverk, holdt møter og tatt kontakt over telefon.

Forskernettverkene

Arbeidet med å utvikle et faglig og kulturelt program for selve konferansen foregikk i en viss utstrekning gjennom dialog med kvinnefaglige og politiske miljøer sirkumpolart, via brev, faks, e-post og telefon, og gjennom nettverk. Fordi sammenheng og helhet var så viktig, ble det lagt ned betydelig arbeid med å drøfte de tematiske ulike bolkene, som de framkommer i programmet, for å få deltakerne med på å konkretisere og utvikle konferansen. Det endelige programmet ble utformet i dialog med de fleste medvirkende innleiderne, ordstyrerne og verkstedsansvarlige. Foredrag og andre faglige bidrag skulle utfylle og bestyrke hverandre, og tilsammen gi grunnlag for utvikling av fremtidsstrategier. Forskernettverket Femina Borealis tok tidlig på seg ansvaret for å arrangere en egen bolke med forskerpresentasjoner på konferansen.

Konferansen hadde som mål å være et møtested mellom forskere og brukere av forskning, og slik bidra til å gjøre forskningen mest mulig relevant. Dette mente vi forutsatte dialog og diskusjon forskere imellom, både når det gjelder tema og metode. Forskningsformidlingen og dialogene foregikk både i plenum og i det egne forskerseminaret.

Konferansearbeidet som prosess

Konferansen var en milepæl, ikke et mål. Den var ment å være en mellomfase i prosessen med å bringe kvinners kunnskaper, engasjement og visjoner inn i de lokale og overlokale beslutningsorganer nasjonalt og internasjonalt. I disse beslutningsfora og organer skal kvinners kunnskaper og visjoner integreres for å sikre en balansert samfunnsmessig og økologisk bærekraftig utvikling. Dette har ikke minst Norge arbeidet for å få nedfelt i erklæringen for det sirkumpolare miljøsamarbeidet i Ottawa 1996. *Kvinneliv i Nord '97* skulle være en møteplass for videreutvikling og konkretiseringer av dette arbeidet, som var tenkt å brukes som innspill til Arktisk Råds program. Bruk av media både før, under og etter konferansen, og det å bygge nettverk både innen og mellom politikk, forskningsmiljøer og grasrotkvinner var et særdeles viktig aspekt ved denne prosessorienterte konferansemodellen.

Høringsmodellen

For at konferansen skulle fungere best mulig som et forum for kunnskap, erfaringsutveksling og alliansebygging, så vi det som vesentlig å bringe fram flest mulig erfaringer og visjoner i plenum. Her valgte vi høringsmodellen, hvor vi gjennom korte beretninger kunne få presentert kvinners tenkemåte og livsform både ut fra hverdagsliv, forskning og politikk. Vi ønsket også å få frem visjonene for samfunnsutviklingen i Arktis, og eksempler på hvordan kvinner, unge og eldre, skaper sine liv knyttet til lokalsamfunnet, og sørger for helse og opplæring i en samfunnskontekst som er preget av at forholdet til natur og ressurser er truet av globale økonomiske og politiske interesser og prosesser. Under denne høringen ville vi gi mest mulig anledning til å legge frem hvordan de søker og klarer å «sikre livskvaliteten» for sine nærmeste og sine samfunn. Hvorvidt har kvinner kontroll, og hvorvidt kan kvinner få kontroll over sin hverdag og sitt liv - og over ressursene vi lever av? Hva slags visjoner, drømmer og løsningsforslag finnes? Denne høringen ble arrangert i henhold til målsettingen, om enn ikke i den form som først var planlagt.

Konferansen ønsket også å skape direkte dialog mellom kvinnene i Arktis, representert ved konferansedeltakerne, og representanter for beslutningstakere på nasjonalt og internasjonalt myndighetsnivå. Vi ønsket også å bidra til å bringe kvinners synspunkter, spørsmål og visjoner frem for dette politiske nivå og samtidig lære å kjenne hvilke rammer og perspektiver internasjonale organ som for eksempel Arktisk Råd arbeider etter, og drøfte disse med konferansedeltakerne.

Det ble lagt ned mye arbeid for å forberede denne høringen, og knytte den til Arktisk Råds ministermøte som opprinnelig var planlagt lagt til Tromsø i juni. FN-sambandet representert ved Tromsø-kontoret hadde det faglige og praktiske ansvaret for denne høringen, i nært samarbeid med prosjektleder og fagkomiteen.

Ministermøtet ble til slutt lagt til Alta, og *Kvinneliv i Nord '97* oppnådde ikke å få observatørstatus på dette møtet slik vi hadde søkt om. Vi fikk imidlertid anledning til å observere den åpne delen av møtet. Her deltok prosjektleder Terese Nyborg. Hun fikk blant annet kontakt med Evelyn Hurwich og Anne Dalheim som bekreftet at de ville komme og delta på *Kvinneliv i Nord '97* i Tromsø, og være med på den åpne høringen vi planla. I og med at vi ikke lyktes i å få ministre fra noen av de sirkumpolare statene til Tromsø, ble det besluttet å arrangere den første typen høring, hvor det ville være konferansedeltakerne som formulerte sine visjoner og krav. Denne høringen ble arrangert 24. juni og munnet ut i en deklarasjon med 6 punkter.

Som ekstra forberedelse til denne høringen ble det lagt ned betydelig arbeid i å få med «facilitators» fra Canada, som hadde erfaring med rundebordskonferanser med ulike kvinnegrupperrepresentanter som deltakere. Det ble blant annet etablert kontakt med Ann Dale, som dessverre ikke hadde anledning til å møte selv, men som kom med flere nyttige råd for høringen.

Nettverksbygging som tema og strategi

Den faglige og fagpolitiske bakgrunn for å arbeide med å øke kvinners deltakelse i samfunnsutformingen er at kvinner er relativt svakt representert i de strategisk viktigste beslutningsorgan og fora i ethvert samfunn. Vi vet imidlertid fra forskning og undersøkelser at kvinner generelt sett har et relativt høyt aktivitetsnivå og sterkt engasjement i mer uformelle organisasjoner som arbeider for å forbedre og trygge sosial og helsemessig overlevelse og kår for barn, familier og lokalsamfunn. Mange har argumenter for at kvinners omsorgsrasjonalitet må videreutvikles og føres inn i de økonomisk og politisk tunge beslutningsprosesser både lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt. Kvinner må ikke bare overlates ansvaret for å bøte på skadene lokalsamfunn og miljø påføres, de må og være med som premissgivere i samfunnsutformingen. Det trenges nettverk og organisasjoner som sikrer kvinner innflytelse og medbestemmelse i langt større utstrekning enn det som er situasjonen i dag. I forberedelsesarbeidet såvel som i formen på konferansen søkte vi å bidra til å etablere slik kontakt og skape slike nettverk. Vi ønsket gjennom seminar og verksted med nettverk og nettverksbygging som tema, å utveksle og drøfte erfaringer, og å stimulere arbeidet med konkret og formell organisering av kvinners samfunnsengasjement for å sikre innflytelse i sentrale beslutningsorgan. Konferansen var åpen for eventuelt å komme ut med et formelt organisert nettverk. Et siktemål med konferansen var å arbeide for å oppnå NGO-status i forhold til Arktisk råd. Her var ønsket om å etablere en permanent organisasjon - et Forum for Female Strategies in the Arctic or the Circumpolar North, fordi en formell organisering anses som nødvendig for å få fast representasjon i blant annet Arktisk Råd.

Vi ønsket å se drøftingene og utarbeidingen av kvinne-strategier for arktiske lokalsamfunn i sammenheng med FN's mål om å utvikle lokal Agenda 21.

Verkstedmodellen

Innledningene i plenum skulle inspirere med sine mer overordnede perspektiv. I seminarene skulle en kunne fordype seg i et tema og debattere dette. Seminarlederne hadde så langt disse lot seg fremskaffe, fått innlede sine innlegg, og var forberedt på de ulike perspektiv innledeerne ville presentere. Verkstedene var lagt opp som gruppearbeid hvor skisser og konkrete forslag til handling skulle utarbeides, og strategier for det videre arbeidet utformes, både på de ulike fagfelt og på samfunns-områder lokalt og regionalt. Ved avslutningen av konferansen skulle resultatene fra arbeidet i verkstedene presenteres i plenum.

Målsettingen med å bevisstgjøre i forhold til mat - Arktisk matstrategi for kvinner - av kvinner

Matforsyningen i Nordområdene har tradisjonelt og historisk sett vært basert på utnytting av lokale ressurser. Naturgrunnlaget varierer fra område til område, og folks tilpasninger avhenger av naturtype, klima etc. Forskjellige folkegrupper representerer «historie» på ulike økologiske tilpasninger, og disse historiene representerer samtidig kunnskap om overlevelse og bruk av lokale ressurser. I «globaliseringens» tidsalder undergraves disse overlevelsesstrategiene og kunnskapssystemene. Vi vet at overalt i verden er kvinner helt sentrale i den daglige omsorgen og matforsyningen. Derfor ønsket vi på konferansen å synliggjøre denne sentrale rollen, ved å fokusere på lokal mattradisjon og høstingen av naturressurser i et kvinne og urfolksperspektiv, og øke bevisstheten og stoltheten knyttet til kvinners kunnskaper. Vi ønsket å drøfte og utarbeide felles strategier og nettverksarbeid knyttet til primærnæringer og matproduksjon, lokalsamfunnsutvikling og økonomisk virksomhet basert på lokale ressurser og lokal kultur og kunnskaper.

Gjennom samarbeidet med Arktisk Mat og Miljø ønsket vi å tilføre konferansen en dimensjon som konkret viste hvilke erfaringer og kunnskaper kvinner i Nord sitter inne med. Lørdagens mat- og husflidsmarked på Torget hadde deltakere fra mange forskjellige kulturer og representerte et bredt spekter av lokale ressurser.

Kunnskap og utdanningsstrategier for ei bærekraftig framtid i nordområdene

Hvilke kunnskaper trenger vi for å mestre natur og lokal-samfunn i Nord?

De politiske målsettingene om bærekraftige samfunn betinger at vi har utdanningsmål og - muligheter som gir tilstrekkelig kunnskap om naturen og menneskenes natur-avhengighet. Derfor hadde kunnskap og kunnskaps-produksjon en sentral plass i konferansearbeidet. Vi ønsket å få fram innholdet og verdien av såkalt tradisjo-nell kunnskap, praksis og erfaringsbasert kunnskap, men ved å fokusere på de mer tradisjonelle utdannings-institusjonene og innholdet i disse. Både grunnutdanning, praksismuligheter og forskningsvirksomhet må omfattes av disse naturbruksperspektivene.

På konferansen forsøkte vi å få presentert hvordan kvinner i forskjellige utdanningssammenhenger kan bidra til å bevisstgjøre ungdom og bygge opp ansvars-følelse omkring naturen, og dermed gi dagens ungdom og kommende generasjoner kunnskap om bærekraftig forvalt-ning.

Dette omfattet både kvinner på grasrotnivå i konkrete lokale prosjekter, og hvordan kvinner i vitenskap og forskning kan samarbeide for å fremme bærekraftig natur-kunnskap. Den kunnskapen som skal fremme bærekraftige samfunn må gi dyp innsikt både i sosiale, historiske og kulturelle forhold, i tillegg til en helhetlig oppfatning av naturen.

Omstrukturert

Omstrukturert
Snuoperert
Nedlagt
og oppsagt

sitter Sigrun
på benken
og tenker

Jo jeg er
bitter

Marion Palmer

6. Deklarasjon fra den andre sirkumpolare konferansen Kvinneliv i Nord '97

Vi kvinner i de sirkumpolare områder som er samlet på konferansen Kvinneliv i Nord '97, vil uttrykke vår bekymring over miljødeleggelser i Arktis, forårsaket av menneskelig aktivitet, over globaliseringen av økonomien, utarming av lokalsamfunn i store deler av Arktis, mangelen på lokal demokratisk kontroll over ressurser, marginalisering av kvinner og den øvrige distriktsbefolkning og dens levesett, samt mangel på forståelse for urfolksgruppers spesielle livsbetingelser og behov.

De utfordringene vi særlig vil arbeide i forhold til er følgende;

i

å øke deltakelse fra lokalbefolkninger og urfolksgrupper når det gjelder bruk og forvaltning av naturressurser i de respektive områder;

ii

å oppnå full og aktiv deltakelse fra kvinner fra alle sektorer i samfunnet, i lokale, regionale, nasjonale og internasjonale fora som fatter beslutninger som angår våre livsvilkår;

iii

å opprettholde og sikre overlevering av tradisjonell kunnskap som kvinner er bærere av og har blitt brukt til å sikre slektenes overlevelse i Nord, i det vi anerkjenner den spesielle rollen urfolkgruppers kunnskap og erfaringer har. Vi vil at denne kunnskapen skal bli integrert og anerkjent på alle nivå i de formelle utdannings-systemer, for å fremme et helhetlig perspektiv i formell kunnskapsbygging og forskning, også når det gjelder bevilgninger til slik kunnskap;

iv

å bedre betingelsene for lokal og sunn matproduksjon, fremme bruk av økologisk bærekraftige metoder i all høsting og produksjon, og søke økonomisk utvikling gjennom småskalavirksomhet basert på lokale ressurser;

v

å omgående få fram informasjon om forurensingen i Arktisk og av livsformene her, hvilken trussel dette representerer overfor menneskers helse, spesielt våre barns oppvekstmuligheter, og helsen til urfolk som lever i disse

områdene. Informasjon om disse forholdene må formidles til den arktiske befolkning, og til ikke- arktiske og ikke- urfolksgrupper som snarest og på forsvarlig måte må sette i verk særskilte tiltak for å motvirke den kritiske helsesituasjonen i Arktis;

vi

å verdsette mangfoldet i kvinners bakgrunn, aktiviteter og interesser, samtidig som vi styrker og fremmer kvinners innsats for å sikre god livskvalitet for seg selv, sine familier og lokalsamfunn gjennom å etablere nettverk, ved å arbeide gjennom media og andre informasjonskanaler, ved å samles til sirkumpolar kvinnekongress hvert tredje år og ved å bygge allianser med tilsvarende bevegelser i andre deler av verden.

For å fremme vårt arbeid på disse områdene, ber vi, kvinner i Arktis, regjeringene i Canada, Grønland/ Danmark, Island, Norge Sverige, Finland, Den Russiske Føderasjon, og Alaska/USA om å lytte til våre stemmer, respektere vår kompetanse og vårt engasjement og gi oss innflytelse i det nyopprettede Arktisk Råd.

Vi anmoder dere om å gjøre dette gjennom:

- 1) å sikre kvinner lik representasjon i nasjonale delegasjoner til Rådet og i programmer under Rådet; og
- 2) å sikre at ikke-statlige organisasjoner (NGOs) som arbeider for å fremme forståelse og samarbeid mellom kvinner, miljøorganisasjoner, lokalbefolkninger og urfolksgrupper og andre interessegrupper som arbeider med arktiske spørsmål av felles interesse, får fullverdig observatørstatus i Rådet.

Deltakelse fra slike organisasjoner som også driver informasjonsutvikling, som skolerer og oppmuntrer til engasjement blant kvinner som bor her, er en forutsetning for at dagens og framtidens generasjoner skal få muligheter til å gjøre informerte og bevisste valg og derigjennom selv kunne ta ansvar for å bedre sin livskvalitet og utvikle sine lokalsamfunn.

7. Resymé av presentasjoner fra plenumssesjoner, seminarer og verksteder

Denne delen av rapporten er en oversikt over innlegg som ble presentert på *Kvinneliv i Nord '97*. Presentasjonene reflekterer konferansen og deltagerene og har et stort mangfold, både når det gjelder tema og omfang.

Søndag 22.juni 1997

Kvinner, det gode liv - naturressurser og naturbaserte næringer i Nordområdene:

Edelmann, Aina.

Tittel: Kvinner, det gode liv- naturressurser og naturbaserte næringer i nordområdene.

Tema: I dette innlegget tar Edelmann blant annet opp kystkvinnens rolle som gårdbruker. Samspillet mellom natur og menneske og mellom kvinne og mann har vært en nødvendig forutsetning for å kunne utvikle bærekraftige samfunn. Fiskarbonden, enten denne er kvinne eller mann, har drevet noe av den mest økologisk forsvarlige næringsutøvelse en kjenner. Sett i lys av dette mener innlederen at den viktigste utfordringen i fremtiden blir å ta vare på den erfaringsbaserte kunnskapen i de tradisjonelle driftsformene. Det som har skjedd er at dagens ressursforvaltning er hverken fornuftig eller bærekraftig, og nordområdene har blitt en slags koloni som leverer råvarer til storsamfunnet lenger sør. Innlederen hevder at dette er resultat av en bevisst politikk, der staten har «strukturrasjonalisert» landbruket. De dramatiske endringene som har skjedd fra småskalaproduksjon til industri og rovdrift er derfor IKKE et resultat av en naturlig og teknologisk utvikling. Denne prosessen er nå kommet inn i en ny fase, og en må nå ta opp kampen mot internasjonale drivkrefter, der en tidligere kunne forholde seg til nasjonale drivkrefter. Denne «globaliseringa» har gitt makteliten i industrien fritt spillerom, og frihandelen har blitt frihet for kapitalkreftene og tvang for oss andre. Ut i fra dette mener Edelmann at våre hovedoppgaver blir:

- å ta vare på og bruke lokalbasert kunnskap
- økologien må sette grenser for økonomien
- å fordele de begrensede ressursene vi har på en rettferdig måte
- å tenke globalt, og spise lokalt. Vi må heller tenke lokal og regional selvforsyning, enn å transportere maten over lange avstander.
- å sikre oss demokratisk kontroll med forskningen

- å slippe ungdommen til i dagens matproduksjon
- å bygge nye allianser mellom produsenter, forbrukere, kvinner og miljøorganisasjoner. Vår forbrukermakt må brukes til å gjenerobre kvinneperspektivet, med omsorgen for det levende livet og helhetstenkningen. Dersom kvinneperspektivet skal bli ledende må vi velge inn kvinner som er representative for kvinner. Grunnlaget for maktutøvelsen må endres, og kultur blir det viktigste bolverket i kampen mot disse drivkreftene.

Pogdaeva, Maria

Tittel: Kvinner, det gode liv - naturressurser og naturbaserte næringer i Nordområdene.

Tema: I dette innlegget forteller innlederen om Jakutija, og hvordan ødeleggelsene i miljøet har påvirket livet til befolkningen, og spesielt urfolksgruppene her. I Jakutija er det ca 1 million innbyggere fordelt på ca 3 millioner kvadratmeter. Nesten halvparten av disse er urbefolkningsgrupper, og det bor evenker, jukagirere, dolgarer og tsjuksjier her. 40 % av territoriet ligger nord for polar-sirkelen, og nesten overalt er det permafrost. Geologiske bedrifter ødelegger både jorden og naturen. Reinsdyrkjøttet inneholder radon, og det er stadig færre skogsdyr og fisk der. Avfall og utløp har forurenset elvene, og det er derfor nødvendig å utvikle systemer for betaling for bruk av naturen, informasjonsmonitoring og vernesoner. Det har blitt laget og undertegnet en rekke dokumenter (deklarasjoner, lover, osv.), der ulike politiske og administrative tiltak ble foreslått for å forbedre miljø-situasjonen. Men det viktigste er allikevel at mennesket selv tar ansvar for sitt liv. Stadig flere kvinner driver med reinsdyr, men det trengs infrastruktur for å hjelpe dem. Et forsøk på å gjøre dette har vært å etablere reindriftsforbund basert på modellen til de norske sameenes organisasjoner.

Helhetlig helse, livskvalitet, identitet og oppvekstvilkår:

Riddervold, Astrid.

Tittel: Kvinnen og stabbursnøkkelen.

Tema: I denne presentasjonen redegjør innlederen for «stabbursnøkkelideologien», og hun bruker dette begrepet for å beskrive kvinnens rolle som medarbeider i

matproduksjon og som bonde. I kystsamfunnene var kvinnene Bonden. Det var de som forvaltet kapitalen. Dette innebar at kvinnene måtte stole på seg selv, og ta økonomisk ansvar. Kvinnefellesskapet var en sentral del av «Stabbursnøkkeliologien», og kvinnene hjalp hverandre mye både med arbeid og mat. Innlederen har også forsket på kvinneliv i Salten, og da spesielt på kvinnens rolle i jordbruket her. «Stabbursnøkkeliologien» var fremtredende også her, og den overlevde helt til inn i 70-tallet. I dag har forholdet økonomi, natur og menneske endret seg. «Stabbursnøkkeliologien» har fått mindre og mindre betydning, og en arbeider for å tjene penger, ikke for å produsere mat. I siste del av denne presentasjonen redegjorde innlederen for disse endringene sett ut i fra en modell om økonomibegrepet.

Kailo, Kaarina.

Tittel: Det gode liv som balanserte relasjoner: Integrativ feminisme som en modell for samfunnets og økologiens helbredelse.

Tema: I dette foredraget forsøker innlederen å svare på spørsmålet «Hva er det gode liv for kvinner som lever i Nord». Hun forsøker å identifisere fellestrekk ved det gode liv til ulike mennesker, og hva som er trusselen mot det gode liv. Og hvem sitt gode liv prater vi om? Kailo mener at trusselen dominerer menn og samfunn, og det gode liv er livet til kvinnene og minoritetene. Kailo hevder at en ikke kan løse problemene på det lokale nivået, eller til kvinnene i sin helhet, uten at en tar opp de kollektive «dysfunksjonene» i de politiske «maskuline» institusjonene. For å lege og bedre kvinnes og minoritetenes situasjon må en oppløse systemet som er gjennomsyret av og støtter volden. For å løse disse problemene legger Kailo vekt på det «multidimensjonale healing dramaet», eller de sosioreligiøse ritualene som de tidligere sirkumpolare menneskene praktiserte, og hun mener at disse kan gi praktiske og filosofiske alternativer til den moderne modellen. Dette er en alternativ modell for en politikk basert på en annen type representasjon, og for det gode liv basert på den gjensidige avhengigheten mellom natur og mennesker.

Kvinner, ressursforvaltning og bærekraftig samfunnsutvikling:

Natalle, Elisabeth J.

Tittel: Feministiske perspektiver på bærekraftig utvikling: Å fremme dialog.

Tema: I denne presentasjonen gjør forfatteren rede for de ulike tilnærmingmåtene til økofeminisme som har vokst fram i Europa og USA. I og med at temaet for konferansen er hvordan vi bruker naturen og forvaltningen av naturressursene i det sirkumpolare området sett ut i fra et

kvinneperspektiv, så vil en oversikt over bidragene til økofeminismen som filosofi og slik den har blitt iverksatt i ulike land, være et positiv bidrag til denne konferansen. I denne presentasjonen sammenlignes og presiseres ulike definisjoner av økofeminisme, de filosofiske grunnsetningene for økofeminisme, og hvordan økofeminisme blir anvendt i Europa og USA. I presentasjonen trekkes og konklusjoner om hvordan økofeminisme formidler prinsipper for bærekraftig utvikling til politikere og byråkrater i lokale og nasjonale styringsorganer, og hvordan disse kan dra nytte av dette.

Pyrerko, Maja.

Tittel: Naturen- en kulturkilde

Tema: Pyrerkos innlegg er en fortelling om livet på tundraen. Naturen på tundraen er veldig fin, og mennesket blir menneske bare gjennom et godt forhold til naturen. Kvinnene passer på sin familie, og de gjøre både sin egen og mannens jobb. De lærer også barna i å bli glad i naturen. Folkegruppene som bodde på tundraen opprettholdt den økologiske balansen, men forholdet til naturen på tundraen ble forandret på '50 - '70 tallet. Dette har ført til miljøforurensning, skogbrann, og ødeleggelse av tradisjonelle urbefolkningsnæringer, noe som har fått følger for urbefolkningen og dens levkår. Kravene som urbefolkningen i Nord stiller er derfor viktige. Disse må bli hørt, fordi urbefolkningen fremdeles har mye av den tradisjonelle kunnskapen og praksisen om livet på tundraen i behold.

Urfolk og lokalbefolkningens natursyn og rettigheter knyttet til naturressursene i Nord:

Bull, Kirsti Strøm.

Tittel: Kvinners stilling i reindriften - betraktet gjennom de norske rettsreglene.

Tema: Utgangspunktet for dette innlegget er reindriften, lovens regler, som også er innlederens spesielle arbeidsområde. Ved loven av 1978 ble driftsenhet innført som et nytt begrep i reindriften. Innehaveren av driftsenheten har rettslige og økonomiske fordeler i forhold til andre reindriftsutøvere, noe som også har fått betydning for kvinnens rettslige stilling innenfor reindriften. Kvinnens rettsstilling vil også kunne variere avhengig av om hun er gift, lever i ugift samliv eller er enslig. De siste årene har det vært arbeidet med et omstillingsprogram for Indre Finnmark, og spørsmålet er hvilken rettsstilling kvinnene i reindriften har innenfor dette programmet.

Darkhanova, Marina.

Tittel: Problemer i forbindelse med etablering av rettstatus hos evenker i Burjatija-republikken.

Tema: I dette innlegget fortalte Darkhanova historien til urbefolkningsgruppen evenkene som bor sammen med andre urbefolkningsgrupper i Burjatija-republikken på grensen til Mongolia. Den første skriftlige dokumentasjon om evenkene ble laget på 1600-tallet da russere kom til Sibir. Da levde evenkene av reinsdyrsdrift, fiske og jakt. Evenkerbefolkningen var ikke stor, men bosetningen var spredt over store arealer, og de flyttet fra sted til sted. Etter Oktoberrevolusjonen ble evenkene involvert i sosialpolitiske forandringer, og de fikk skoler, medisinsk hjelp og fagutdanning. I 1989 var det ca 1800 mennesker som tilhørte evenker-nasjonaliteten. I Burjatija der de bor, er det forståelse for problemene deres, og det har det blitt undertegnet mange lover og dokumenter som støtter evenkene både politisk, juridisk og sosialt. Men samtidig må også evenkene selv være mer aktive for å bedre sin situasjon.

Kvaal, Greta.

Tittel: Billedspill: Møte med Karen Anna og hennes siida.

Tema: I dette slidesforedraget forteller Greta Andrea Kvaal om sitt møte med den samiske kvinnen Karen Anna. Foredraget er basert på dagsboksnotatene fra dette, som var noen hektiske dager fulle av liv og ny lærdom. Dette var ikke bare et møte mellom en bykvinne og en samisk kvinne, det var også et møte mellom to verdener. Bildene og teksten er fra tidsrommet 1986-92, og de blir ledsaget av musikk fra Mari Boines CD «Ørnebror».

Helhetlig helseforvaltning: Livskvalitet, identitet og oppvekstvilkår

Butorina, Tatiana, Skovorodkina I.S., Chernova N.V.

Tittel: Kvinner i Nord's vitale verdier.

Tema: Et sett vitale verdier påvirker et individ sine særtrekk. Verdiene er grunnlaget i ens livssyn, holdningene til verden utenfor, til andre mennesker, og de er kjernen i hvordan individets livsfilosofi og holdning til livet er. Pedagogisk forskning understreker sammenhengen mellom utviklingen av verdiorienteringen til et individ og i det regionale miljøet hvor dannelsen av verdier finner sted. Ut i fra dette, og i forbindelse med studiet av kvinner i Nord's sosialiseringssproblem, bestemte innleiderne seg for å forske på utviklingen av et sett vitale verdier som er felles for kvinner som er født og oppvokst i Nord-Europa. Vi studerte hva som var de vitale livsverdiene til atten år gamle kvinner fra Arkangelsk. Blant de viktigste verdiene kom helse øverst, etterfulgt av det å ha gode og lojale venner, kjærlighet, og et

lykkelig familieliv. Aktiviteter som underholdning og det å gjøre noe kreativt hadde mindre betydning for disse jentene. Andre viktige verdier for disse kvinnene var det å få barn, evnen til å glede seg over livet, uavhengighet og toleranse. I denne studien analyserte de også hva disse kvinnene syntes var viktige egenskaper hos et menneske. Positive egenskaper var ærlighet, toleranse, det å være direkte, og godhet, mens det å være temperamentsfull, intolerant, og lat ble vurdert som negative egenskaper. Ut i fra respondentenes svar kan det tyde på at man for å overleve i den nordlige regionen må være tøff, fryktløs, sunn og ikke flykte unna problemer. Det ville være interessant å sammenligne data fra vår region med data fra andre regioner i Barentsområdet. Dette ville hjelpe oss til å komme frem til en felles posisjon, som kan forene kvinnene fra Nord. I fremtidig forskning måtte en også ta hensyn til alderen til respondentene, deres yrker og personlige status.

Meschtyb, Nina.

Tittel: Tradisjonelle verdier og hverdagsliv. Kvinner i et lite samfunn i Nord-Russland.

Tema: I dette innlegget forteller innleideren om kvinnelivet i et lite samfunn i Nord-Russland. I det nittende århundre har kvinnene sin posisjon i familien og i samfunnet vært avhengig av deres tradisjonelle rolle. Kvinnene har spilt en sentral rolle i opprettholdelsen av den tradisjonelle måten å leve på sammenlignet med menn, som har vært mer åpen for kontakt med andre etniske grupper, i og med at de i forbindelse med fiske, jakt, og handel har reist mer. I det tyvende århundre, med endrede sosiale og økonomiske forhold, har denne situasjonen endret seg. De nåværende økonomiske og sosiale endringene i Russland har påvirket den tradisjonelle kulturen i Russland, samtidig som den generelle selvbevisstheten blant ulike etniske grupper har økt. I dag deltar kvinner i alle typer sosial aktivitet, for eksempel i Organisasjonen for Urbefolkninger i Nord. Men parallelt med den legale, politiske og formelle posisjonen til kvinnene i samfunnet har de også en annen stilling, og i denne studien ønsker jeg å ta opp problemer knyttet til uformelle relasjoner mellom kjønnene.

Okoneshniko, Anastasia.

Tittel: Arktiske kvinners toleranse.

Tema: I dag, ved slutten av det tyvende århundre, er vi vitne til en sosial bevegelse som kjemper for rettighetene til urbefolkningene i den nordlige delen av verden. Det arktiske området er enormt, men størrelsen på urbefolkninger blir stadig mindre. Min interesse er rettet mot den arktiske kvinnens psykologi. Vi er alle informert om vitenskapelige oppdagelser til tidligere forskere i Nord, og få av disse har vært opptatt av særtrekk ved den psykiske helsen til innbyggerne i de nordlige områdene. I

stedet har forskerne vært opptatt av å lete etter, utvinne og ødelegge naturressursene. Som psykolog er jeg interessert i problemstillinger som kan være med på å avdekke «etnopsykologiske» hemmeligheter hos den nålevende arktiske befolkningen. Frem til i dag har det ikke vært noen medisinske eller biologiske undersøkelser av helsen til kvinnene i nord. Hvilken årstid føler kvinnene er best for helsen, eller føler vi oss bra hele året? Hvis ikke, hvordan kan vi forbedre dette? Hva slags type mat bør vi spise, og hva slags mat bør vi unngå? Hvem kan svare på disse spørsmålene? Jeg mener at de arktiske kvinnene må hjelpe seg selv, ettersom svært få, bortsett fra oss selv, vet noe om vår kultur, filosofi og livssyn. Bare vi kan løfte på dette tunge sløret som dekker kunnskapen og tradisjonen om hvordan kvinner overlever i den ekstreme naturen i Nord. I min rapport legger jeg vekt på den arktiske befolkningens ordspråk og ytringer, bønner og forbannelser, som ved hjelp av den forrige generasjonen har blitt bevart og ført videre til de unge, slik at de kan bevare kontinuiteten i folket. Jeg vil også redegjøre for resultatene fra en undersøkelse i Kolumbia Regionen.

Mattradisjoner i verdens nordområder

Gvozdeva, Galina.

Tittel: Livet til distriktskvinner i Vest-Sibir - deres rolle i produksjon og videreforedling av mat.

Tema: Helse, velferd og livskvalitet for de fremtidige generasjoner påvirkes av globale endringer, men de er også avhengig av den lokale økonomien, og av kvinners muligheter til å forbedre sine levekår. En av hovedmålsettingene med denne studien er å analysere endringer i hverdagslivet til kvinner som lever i små og store bosetninger i distriktene, med hovedvekt på aktiviteter knyttet til mat og matproduksjon. Studiet er basert på sammenlignbare sosiologiske data fra statistiske undersøkelser av levekårene og tidsbruken til befolkningen i distriktene i Vest-Sibir fra 1975-76, 1986-87, 1993-94 og i 1996. På grunn av den tradisjonelle arbeidsdelingen mellom kjønnene, og den store betydningen av høy kvalitet på «hjemmelaget» mat, har kvinner tatt største delen av ansvaret for å forsyne familien med mat. Arbeidet med å produsere matvarer på egne gårdsbruk, videreforedling og tilberedning av mat er en viktig aktivitet i kvinners liv, og den er for en stor grad med på å sikre stabiliteten i familieøkonomien og familiens fysiske overlevelse i et Russland preget av økonomisk krise. Kvinner bruker sju til åtte ganger så mye tid på tilberedning av mat og aktiviteter knyttet til dette sammenlignet med menn, dvs. at de bruker ca 40% av sin totale tid på dette. Som en konsekvens av endrede sosiale forhold, har arbeidsinnsatsen i produksjonen av mat i de private husholdningene, og da primært stell av dyr og fjærfehold, økt betydelig. Dette er særlig merkbart i familier til offentlig ansatte og

spesialister. Sammenhengen mellom den totale arbeidsmengden, i offentlig sektor, på private jordstykker og i husholdningene, og fritidsaktiviteter er vurdert med hensyn til mulighetene befolkningen har til å tilpasse seg til de økonomiske forholdene på en tilfredsstillende måte, samtidig som de greier å fylle viktige sosiale behov, som er forutsetningen for videre menneskelig utvikling.

Kvinnestrategier for bedre tilgang til og kontroll over lokale ressurser

Neis, Barbara.

Tittel: Kvinner og endringen av reglene som styrer forvaltningen av fiskeriene i Labrador og New Foundland.

Tema: Denne presentasjonen gir en historisk oversikt over kvinnene i New Foundland og Labrador-området sitt forhold til fiskeressursene. Ved å fokusere på kjønnsforskjeller i fiskeriene og i de sosiale institusjonene som har gitt kvinner adgang til fiskeressursene og fiskeriene, forsøker forfatteren å vise bakgrunnen for krisen i fiskeriene, og kjønnsaspektene ved denne. Innlederen er kritisk til de initiativene som regjeringen har tatt i forhold til fiskerikrisen. Presentasjonen er også en kritikk av en tankegang basert på at urbefolkningens forhold til fiskeressursene har et tilfeldig preg uten oversikt og styring. I tillegg utfordrer hun synet på at den nåværende krisen i fiskeriene har sin årsak i sammenbrudd i forvaltningen av de felles fiskeressursene. I følge denne teorien er overbeskatningen av fiskeressursene og fattigdommen i fiskeriene et resultat av at fiskeriene ikke har en spesiell eier, og at de slik er utsatt for overutnyttelse. I dette innlegget forsøker hun å vise at denne teorien er feil. Tilslutt advarer innlederen mot en økende privatisering av fiskeriene, og hun hevder at dette ikke vil føre til en gjenoppbygging av det maritime miljøet, men at det isteden vil føre til flere arbeidsledige. Det vil også føre til økte forskjeller, deriblant forskjeller mellom kjønnene, når det gjelder hvem som har tilgang til fiskeressursene og fortjenesten av disse, samtidig som evnen til selvforsyning blir svekket og fiskeressursene blir enda mer utarmet. Forskning viser at der er alternativ til privatisering, som f.eks. samfunnsbasert fellesforvaltning, og det er mer sannsynlig at dette kan sikre et grunnlag for bærekraftig utvikling i fremtiden, fordi en her i større grad legger vekt på opprettholdelse og riktig forvaltning av ressurser.

Livskvalitet og helse - «Alternative health - healing the Community»

Kailo, Kaarina.

Tittel: Hinsides den Kliniske Benken og det Patriarkalske Blikket: Å helbrede seksuell mishandling og misbruk ved hjelp av finsk sauna og gjennom holistiske svettekurer.

Tema: I en verden med svekkelse av menneskerettigheter og av kvinners rettigheter, er det tvingende nødvendig å utvikle nye strategier for å skape selvtilit, selvhjelp, og å frembringe velbehag. Tallenes tale vekker kvinner til mobilisering, både politisk og når det gjelder helse og helbredelsesstrategier. I denne presentasjonen diskuterer innlederen potensialet som helbredelse med damp og rituelle svettekurer har for kvinner som lider av ulike langtidsvirkninger forårsaket av seksuell vold. Det er opplagt at også menn som overlever voldsbruk i alle former, må bli hjulpet og behandlet. Men min oppmerksomhet er spesielt rettet mot kvinner, ettersom den medisinske forskningen domineres av, bestemmes av og prioriteres hovedsakelig av menn, noe som igjen fører til systematisk, kjønnsbasert forutinntatthet. Ved å fokusere på behandling av seksuell vold ved hjelp av holistiske svettekurer, håper hun å kunne hjelpe de som har overlevd seksuell vold, samt deres rådgivere, med forslag om tilgjengelige alternative selvhjelpsøvelser. Diskusjonen omkring svettekurenes holistiske, flerdimensjonale helbredelsesegenskaper, er imidlertid også relevant for kvinners egenpleie i sin alminnelighet. Behovene og spørsmålene som de overlevende ofrene for seksuelt misbruk står ovenfor, er ikke noe annet enn de utfordringene alle kvinner møter under patriarkatet, bare i en tydeligere form.

Warkentin, Raija.

Tittel: Hvorfor alternativ medisin? De kvinnelige klientene til en finsk sjaman i Nordvest-Ontario.

Tema: En finsk mannlig sjaman i Nordvest-Ontario har et forholdsvis stort antall kvinnelige klienter. Disse klientene har deltatt i en studie, der de har blitt intervjuet og fylt ut spørreskjema. Data tyder på at hovedårsaken til at disse kvinnene benytter seg av alternativ medisin er at de vil unngå bruk av legemidler og medisin som deres leger har skrevet ut. Disse kvinnelige klientene kan deles inn i to hovedkategorier: 1) de som forstår og verdsetter den finske healing tradisjonen og 2) de som vet lite eller ingenting om finsk healing, men som er orientert mot holistisk helse, ofte som et resultat av en livskrise. Den første gruppen er ikke interessert i å analysere sjamanisme, i motsetning til den andre gruppen, som er interessert i filosofien bak og metoder som blir brukt i sjamanismen og andre former for alternativ medisin.

Matproduksjon, matforsyning og lokalsamfunn i Arktis

Hovedkonklusjonen fra dette verkstedet var at en økt bevisstgjøring om produksjon og tilbereding av mat var nødvendig. Dette kan blant annet gjøres ved at en bruker mer ressurser til dette i skolen. Skolekjøkkenet er her viktig, og en må bruke mer ressurser til å lære ungene å lage mat. Særlig viktig er det å lære ungene å lage sunn og god hybelmat, slik at denne ikke bare blir lettvinnt pose-

mat, pizza, pølser, etc. En bør også hjelpe både unge og voksne til å utvikle sine egne matvaner og tilbereding av lokale matretter, selv om dette kan være vanskelig i en stressa hverdag.

Media, myter og formidling

Vi påkaller alle deltagere sin oppmerksomhet når vi ber om at dere samler all den erfaring dere har med egen, eller særskilte andres opptreden i media, slik at materialet kan bidra til å danne grunnlag for sammenlignende studier og økt erfaring med kvinne-, miljø-, urbefolknings- og lokalsamfunnsjournalistikk. Vi ber om at dere aktivt tar kontakt med redaktører, journalister, politikere og pedagoger slik at nettverket kan økes. Når dere har en liten seier på hjertet eller en konflikt i hendene, er det viktig at vi kan bringe frem våre kunnskaper og behov som kvinner. Vi foreslår at en gjennom nettverket i gruppen, og gjennom en innsats for å øke nettverket, kontakter medieforskere, journalister, praktikere, pedagoger, og forskningsinstitusjoner for å danne grunnlag for enighet om at det mangler en metodikk for journalister i emnene kvinne-, miljø-, urbefolknings- og lokalsamfunnsjournalistikk. Vi foreslår at det dannes grunnlag for, eller enighet om at det mangler erfaring blant kvinner om hvordan de bør opptre i media. Ut fra dette grunnlaget ser vi muligheten for å beskrive status: «Hva kan vi gjøre?» på to nivå: som journalister, forskere og redaktører, og som praktikere, pedagoger og politikere overfor media. Dette medfører at vi skaper utdanningsstrategier for de to ulike nivåene. Disse er:

- å samle krefter om å skape en forskningsstrategi og åpne et forskningsfelt vedrørende nevnte problematikk
- å samle kreftene for å bevisstgjøre kvinner når det gjelder deltagelse i offentligheten

Vi håper dere som deltok på konferansen, men som ikke hadde anledning til å delta på vårt seminar, vil støtte oss i vårt arbeid.

Mandag 23. juni 1997

Åpen høring - Kvinneliv i Nord.

Kvinnestemmer i Arktis

Den åpen høringen fokuserte på rettigheter og tap av råderett over lokale ressurser. Dette medfører marginalisering både av kvinner og utkant befolkningen, i særdeleshet urfolkgrupper. Det ble tatt opp viktige sider både når det gjelder livsformer og leveveier, kultur og språk, utdanning og skolegang, råderett og stolthet, helse og livskvalitet, betinget av inntrengende virksomheter og mangel på statlig ansvarstaking. Områder som fødselspleie, alkoholisme, arbeidsledighet og andre sosio-somatiske tilstander ble understreket av deltakere fra alle regionene som store utfordringer å få grep om. Også

Fra den åpne høringen

forhold som rettigheter, lokal råderett og kontroll over utviklingsmuligheter knyttet til naturgrunnlaget var sterkt framme, samtidig som kvinners utdanning og kunnskapsproduksjon i de forskjellige landene ble problematisert. Høringen dannet blant annet grunnlag for drøfting av tematisk innhold og fokus i Tromsø Deklarasjonen, som det ble arbeidet videre med konkretisering av i verkstedet neste dag. Deklarasjonen ble lagt fram i plenum og fikk tilslutning etter enkelte presiseringer og tilføyelser om matproduksjon, internasjonalt samarbeid, marginalisering av utkant regioner og understreking av kvinners ansvar i samfunnsutviklingen i Nordområdene.

Kvinneliv i endring - makt og innflytelse i nord-områdene

Aure, Marit.

Tittel: Kvinner, arbeid og politisk makt. Hvordan håndtere globale endringer og kjønnsrollemønster i et kystsamfunn.

Tema: I denne presentasjonen ser en på forholdet mellom kjønn, arbeid i fiskeriene og livet i kystsamfunnet. Fiskeindustrien mangler arbeidskraft, samtidig som arbeidsløse kvinner har helseproblemer som gjør at de ikke kan ta denne typen arbeid. Ny teknologi har ført til bedre arbeidsforhold og mer varierte arbeidsoppgaver, men samtidig har en blitt mer avhengig av stabil produksjon med jevn tilgang av på råstoff. En ignorerer her at fiskeriene er en industri som er avhengig av naturressurser. Endring i eierstrukturen har ført til at fiskeribedriftene har fått nye aksjeeiere, press fra konsumentene, og reguleringer på totalfangst. I næringen er det og tendenser til internasjonalisering og globalisering, og ny produksjonsteknologi har ført til økt behov for formelle kunnskaper og mer sentraliserte enheter.

Kjønnsrollemønster, nærings- og velferdspolitikk, endringer i råfisksituasjonen, nye aksjeeiere, og endrede markedsforhold er nært knyttet til hverandre, og påvirker kvinner og menns dagligliv og arbeidsliv. I denne studien fokuseres det spesielt på

- hvordan lokalmiljøet håndterer global endring
- hvilke likheter er det mellom kvinner og menns adferd, og mellom ulike grupper kvinner og menn.
- hvordan forholder en seg til problemer og endringer i fiskeindustrien. Påvirker dette kjønnsrollemønsteret i lokalsamfunnet? En ser her spesielt på:
- kjønnsrelasjoner i språket knyttet til kvinner og menn. Er det forskjell på begrepet kvinner når det benyttes av den lokale befolkningen og politikerne?
- hvordan ulike aktører på ulike arenaer prater om kvinner og menn.
- i hvor stor grad ulike aktørers bruk av begrepet «kjønn» er et resultat av, og påvirker kjønnsperspektivet i fiskeridebatten.
- virkelighetsoppfatningen til lokalbefolkningen, ledelsen og de som deltar i de ulike beslutningsprosessene.

Gerrard, Siri.

Tittel: Ledende kvinner og mektige menn.

Tema: I dette innlegget beskrev innlederen kvinnene i Finnmark sine strategier før og etter den vanskelige ressursituasjonen i torskefisket i Nord-Norge i slutten av 1980-tallet og på begynnelsen av 1990-tallet. Etter en periode med marginalisering som skyldtes blant annet endringer i politikk, utdanning, arbeidsmarkedet og teknologi, gikk kvinnene i kystområdene på barrikadene for å forsvare sine interesser. De spesielle hendelsene som førte til at kvinnene mobiliserte var iverksettelsen av en fiskeripolitikk som begrenset den økonomiske støtten til fiskeforedlingsindustrien, krisepakken til fiskerne i 1989, og kvotesystemet for den norske kystflåten i 1990. Her legges det særlig vekt på kvinners aktiviteter, roller og kunnskap. For å forstå de strategiene som ble valgt, er det i første del av dette innlegget en kort oversikt over det analytiske perspektivet som blir brukt, etterfulgt av et innblikk i kystfiskeriene i Finnmark. I drøftingsdelen legges det særlig vekt på misforholdet mellom lokale kvinners kunnskap og den «offisielle» - spesielt fiskeridministrasjonens kunnskap. Dette relateres til en debatt om kvinners lederskap.

Ljunggren, Elisabet & Magnussen, Tone.

Tittel: Når kjønn blir tema - refleksjoner om kvinnerettete tiltak i offentlig regi.

Tema: Offentlige initierte «kvinneprosjekter» er tema for vår artikkel. Med utgangspunkt i et datamateriale samlet inn i forbindelse med evalueringen av NettNO retter vi oppmerksomheten mot dilemmaer, spenninger og konflikter som oppstår når kjønn blir gjort til tema. Vi argumenterer for at utforming og gjennomføring av kvinnerettete tiltak er basert på visse underliggende forutsetninger på individuelt og organisatorisk nivå, og diskuterer gjennom egne data ulike typer forutsetninger. Organisatorisk

representerer kvinnerettede tiltak et møte mellom ulike organisasjonsformer; nettverk /prosjekt og byråkrati. Spenninger oppstår når det tradisjonelle byråkratiet som er organisert hierarkisk og sektorielt og vektlegger resultatmål og effektivitet blir utfordret av «kvinneprosjekter» som er organisert omkring prosess og deltakelse, og der helhet og medvirkning er grunnleggende forutsetninger. Hvordan dette «kulturmøtet» bidrar til å påvirke utforming og gjennomføring av kvinnerettede tiltak er et sentralt tema. På individnivå kan kvinnerettede tiltak representere både brudd og kontinuitet i forhold til tradisjonelle kvinnelige organisasjonsformer. Dilemmaer oppstår når ulike former for rasjonalitet møtes; når omsorg og arbeid for andre blir utfordret av vektlegging av individuelle behov. I artikkelen gis det eksempler på hvordan spenninger og dilemma kan oppstå på ulike nivå:

- mellom kvinner som deltar i «kvinneprosjekt»
- mellom «kvinneprosjekt» og kommunen
- mellom ulike offentlige forvaltningsnivå

Avslutningsvis diskuterer vi noen av forutsetningene som ligger til grunn for «kvinneprosjekter», og peker på hvordan et utvidet kunnskapsgrunnlag kan bidra til forbedringer i utforming og gjennomføring av denne typen tiltak.

Pettersen, Liv Toril.

Tittel: Når hovedsaken er at kvinnen arbeider. Kvinner i fiskeriene og sosial endring.

Tema: I denne presentasjonen undersøker en hvordan familier som lever av fiske i Lofoten reagerte under torskekrisen som oppstod i slutten av 80-årene, og hvordan dette førte til endringer i «regimet» for forvaltningen av fiskeriene. Undersøkelsen fokuserer på kvinner og sosial endring, og den spør hvordan kvinnerollen har endret seg i denne perioden. Utgangspunktet her er studien av hvilke strategier husholdningene valgte i forhold til de negative endringene i det ytre miljøet, og det legges her spesielt vekt på kvinnens rolle i fiskerihusholdningene. Fire strategier ble identifisert: ekspansjon, forandring, nedskjæring, eller tilbaketrekking. Studien indikerer at kvinnerollen har blitt endret både i fiskerihusholdningene og i fiskeriene som en følge av torskekrisen.

Neis, Barbara.

Tittel: Kvinner og sosial endring: Kvinners makt og innflytelse i Nord

Tema: I denne presentasjonen tar innlederen opp kvinnes rolle i fiskeriene. Kvinnene blir «empowered» gjennom sin sentrale rolle i disse samfunnene, og strategier for endring av kvinnens rolle og «empowerment» må være basert på kvinnene sine erfaringer. Kvinner bruker regelmessig sin makt på en strategisk måte for å få saker igjennom. Et av forholdene som ofte svekker kvinnens

stilling er media og politikeres bilde av fiskeriene som en «mannlig» institusjon. Disse fordommene er et hinder for kvinners «empowerment», og disse aktørenes syn er at ved å forsvare mennenes interesser, forsvares samtidig kvinnes interesser. De er ikke klar over det faktum at arbeidet til menn og kvinner i fiskeriene er forskjellig. De fleste kvinner er interessert i å ivareta både kvinners og menns interesser, og en strategi som bare fokuserer på kvinner vil heller ikke fungere. Men gitt at enhver strategi bygger på erfaring, så kan det være store skiller mellom ulike grupper av kvinner og menn. På den andre siden er kvinner mindre splittet i synet på ulike saker enn det menn er, og i noen sammenhenger har de bedre forutsetninger for å arbeide for felles løsninger på felles problem enn det menn har. Kvinners formelle organisasjoner er i mindre grad kun basert på politiske interesser eller næringsinteresser, og de kan derfor lettere få ulike grupper av kvinner og ledere til å samarbeide. En måte å utfordre medias skjeve inntrykk på er å foreta en analyse av media-dekningen ut fra et kjønnsperspektiv. En annen strategi er å bruke alternative medier. «Empowering» forutsetter organisasjoner, og organisering krever ressurser. Dette har vært et problem i fiskeriene, som har vært preget av et komplekst byråkrati og ulike kunnskapssystem. I denne sammenhengen må organisasjoner operere på flere ulike nivå, inkludert det lokale nivået.

Solbakken, Hilde.

Tittel: Å planleggja for «empowerment».

Tema: Innlegget tek utgangspunkt i Caroline Moser sin gender planning modell, og bruken av denne i utviklingssamheng. Denne modellen er difor eit verktøy for å overføre «gender awareness» til praksis. Gender planning er ein planleggingstradisjon med «empowerment» som mål. «Empowerment» inneber at ein styrker dei makteslause i samfunnet, og at ein brukar grasrotnivået som utgangspunkt. Moser sin modell er hovudsakleg retta mot planleggjarar i internasjonale organisasjonar. Det er difor i utgangspunktet ei innebygd motsetning mellom Moser sin modell og målet om «empowerment», og det sentrale spørsmålet her blir om en kan planleggje «empowerment». I denne studien undersøker ein korleis reiskap i «gender planning» verkar i ein spesiell sosial samanheng, nærare bestemt i Nord-provinsen i Zambia.

Kvinner og helse - Kvinners helseforvaltning; kvinnekunnskap og kvinneansvar

Abrajutina, Larissa.

Tittel: Helsetjeneste for urbefolkningen i Nord-Russland. Reorganiseringsmetoder, erfaringer og perspektiver. Ambulerende legeteam - Biblinsk distriktssykehus. Forvaltning av helsevesenet i det autonome området

Tsjukotka i Russland.

Tema: Tema for denne presentasjonen er helsetjenesten til urbefolkningen i Tsjukotka i Russland. I første del gjør innlederen rede for urbefolkningens levekår, og hvordan disse har blitt påvirket av den sovjetiske kollektiviseringspolitikken. Videre beskriver hun helsetilstanden til urbefolkningen og organiseringen av helsevesenet i Tsjukotka området. Helsevesenet i Tsjukotka ble bygd opp under sovjetperioden fra «null» til å bli et nettverk av helseinstitusjoner med godt utstyr og faglig kompetanse, men i de siste årene har det medisinske tilbudet ikke vært godt nok, delvis på grunn av de økonomiske problemene i Russland, men også på grunn av dårlig organisering. Helsevesenet er organisert etter prinsipp fra de sentrale deler av landet. I og med at det er store avstander og spredt bosetning på tundraen, kommer helsetjenesten her befolkningen lite til nytte. Behovet for en reorganisering av helsevesenet er derfor stort, og en ordning med ambulerende legeteam vil være et mulig alternativ. I tillegg finnes det andre uløste problemer. Urbefolkningen i området har dårlig erfaring når det gjelder kontakt med moderne medisin, samtidig som det medisinske personalet ignorerer de antropologiske og sosiale dimensjonene ved helsetjenesten og urbefolkningens spesielle behov. Innlederens konklusjon er at en må bygge opp et helsevesen som er tilpasset den unike og dramatiske virkeligheten i urfolkens liv og helsetilstand. En aktuell måte å organisere dette på er et ambulerende helsevesen.

Minde, Gunn Tove.

Tittel: Det lokale samiske samfunnet - Er dette en viktig variabel å vurdere i forhold til helsemessige forhold?

Tema: Denne presentasjonen er en beskrivelse av en etnologisk studie «Behov og livskvalitet blant eldre samer i kyst og fjordområdene i Nord-Norge». Hovedmålet med denne studien er å styrke den samfunnsvitenskapelige tilnærmingen til samiske helsemessige og sosiale forhold, slik at en i større grad enn før tar hensyn til den sosiale og kulturelle konteksten når en beskriver folks helse. I tillegg legges det vekt på hvordan ulike forhold kan gjøre de eldre mer selvstendige, og å vise hvordan det offentlige kan bidra til å øke deres uavhengighet. Et annet mål med studien er å opprettholde det samme hjelpenivået til de eldre, men å gjøre dette på en måte som innebærer at de blir mer selvstendige.

Seitamo, Leila.

Tittel: Kvinners styrke. De skoltesamiske kvinnene i perioder med kulturell endring.

Tema: I et langsiktig prosjekt utført blant skoltesamer som lever i Nord-Finland har kvinnes rolle blitt studert som en funksjon av de økologiske endringene og ut ifra økologiske og kulturelle adferds modeller. Skoltesamene er en av tre samiske folkegruppene som lever i Nord-Fin-

land. Siden middelalderen har de befolket store områder av Kola-halvøya. Etter andre verdenskrig, da Kola-halvøya ble en del av Sovjetunionen, ble skoltesamene evakuert og flyttet til Nord-Finland. I dette prosjektet legger en særlig vekt på styrken og svakheten til kvinnene sammenlignet med mennene i de følgende fasene:

- 1) den tradisjonelle kvinneverken i perioden da skoltesamene levde på Kola-halvøya før andre verdenskrig
- 2) den endrede kvinneverken; endringer forårsaket av andre verdenskrig, evakuering og forflytning til Servettijärvi- og Nellim området, og den økte kontakten med den finske befolkningen
- 3) endringer i den senere tid.

Kvinneverken ble studert med tanke på kvinnen sin stilling i familien, utdanning og økonomi, og hennes rolle som ektefelle og mor. Data er basert på intervju med nesten all voksne skoltesamer i perioden 1968-74, observasjoner fra de siste 20 årene, og på funn som ble gjort av innlederen når hun deltok i arbeidsgrupper for å utvikle skoltesamenes kultur. Andre verdenskrig, flytting av bosetninger og endring i lovgivning, økonomi og økologi har ført til store og vedvarende endringer i skoltesamenes liv. Rollene til de voksne skoltesamene har blitt forandret, og dette har påvirket menn og kvinner på ulike måter. Endringen var mindre forvirrende for de skoltesamiske kvinnene enn for mennene, som opplevde en radikal endring i sin rolle. Under disse endrede forholdene var kvinnen leder i familien, og hennes ansvar, makt og innflytelse økte. Kvinnene har også vært aktive i arbeidsgrupper for å utvikle sin kultur. Utviklingsprosessen er blitt karakterisert som et forsøk på å få balanse mellom den tradisjonelle leve- og tenkemåten, og utfordringene og konfliktene som kommer fra majoritetens kultur og utdanning.

Zaborchtchikova, Svetlana.

Tittel: Ytterste nord og nordboernes helse.

Tema: I dette innlegget beskrives helsetilstanden til den russiske befolkningen i nord. Folk i nord lever gjennomsnittlig kortere (ca 20 år) enn folk i andre områder. Gjennomsnittlig levealder for samiske menn er 38,3 år og for samiske kvinner 57,3 år. Denne lave levealderen skyldes blant annet miljøforurensing og klimatiske forhold. Alt dette virker på somatisk og psykisk helse og emosjoner. Det ble laget tiltaksprogram for å forebygge og forbedre helse i nord. Programmet er for hver måned og består av fysiske aktiviteter i frisk luft og bruk av bær, planter og urter som vokser i de nordlige områdene.

Programmet er en guide til kvinner i nord om hvordan de kan forbedre helse- og allmenntilstanden gjennom de ulike årstidene.

Beste måte å forbedre allmenntilstanden på er aerobic, friluftaktiviteter, ski, løping, turer i skog og mark og svømming.

Januar og februar:

Bedre stemning, men immunforsvaret blir svakere. Trim uten ekstra belastning, ski, turer i skogen og parken er bra.

Urtetips: Molte - både bær rot og blad. Moltesaft dreper bakterier. Ved influensa anbefales 1 ss blad + 1 glass kokt vann. Dette står i 20 - 30 min. Drikk 1/3 glass tre ganger daglig. Spesielt godt mot hoste.

Andre oppskrifter:

250 g molter+ 100 g sukker+ 0,5 g sitronsyre + 1 l varmt vann blandes. La stå i 45 - 50 min før det drikkes.

Molter og kokt laks blandes i like mengder, og smeltet smør helles over før det spises.

Mars og april:

Arbeidsevnen blir forbedret og stemningen går opp, men med fare for vårdepresjoner og hypovitaminosis. Det er tid for skiturer og sol!

Urtetips: Thymus serpyllum-blomster og stilk brukes. Urten beroliger, hjelper mot søvnproblemer, forhindrer alkoholmisbruk og hjelper ved luftveisinfeksjoner. Lag drikk av 1 ss thymus serpyllum stilk + 200 ml kokt vann. La stå i 15 - 20 min., og 1 ss drikkes tre ganger daglig. Dette kan også tilsettes ost, te og pølser. Urten kan og brukes i badevann, og den virker her beroligende på nervesystemet.

Ellers anbefales det å drikke tavolga+ veronika + nyper + molter

Mai, juni og juli:

Det er midnattssol, vanskelig å sovne og en blir trøtt om morgenen. Trim tidlig på morgenen, og gå barfot i gresset!

Urtetips: Krovohljobka-Sanquisorba polydama-rot. Plukkes om høsten. Den stopper blødninger, dreper bakterier, og hjelper veldig godt ved mage og tarm-infeksjoner.

Lag drikk av 1 ss Krovohljobka-Sanquisorba polydama + 200 ml kokt vann. Dette kokes i 30 min, og drikkes kaldt 1 ss 5-6 ganger daglig.

August:

Beste måned, trim intenst, helst i naturen!

Urtetips: Blokkebær, -Vaccinium uliginosum. Rike på vitaminer. Saft og te av blokkebær forbedrer allmenntilstanden. Te av blokkebærblad hjelper mot hjerteproblemer. Forslag til familiefrokost: 500g bær + 3 ss sukker + 1,5 l melk + 1 glass musli

September:

En av de beste månedene i Arktisk, hvor arbeidsevnen er høyest. Start med regelmessig trim og vanlig kosthold. Det anbefales spesielt å spise frukt, grønnsaker og ferske skogsbær i denne perioden.

Urtetips: Blåbær- er positivt for fordøyelsen, stoffskifte, ved synsproblemer og anemi. Disse spises ferske og i store mengder.

Forslag til blåbærdrikk: Bland 1 glass blåbær + 1 glass fløte eller 2 glass melk + sukker. Drikkes kaldt.

Oktober:

Den fysiske og psykiske evnene er gode. Trim regelmessig og intenst i friluft. Gå flere turer i skogen, og vær ofte i naturen. Kosthold som i september.

Urtetips: Veronika-Empetrum nigrum. Både bær og blad plukkes. Samene brukes å fryse bærene. Bærene kan tilsettes i supper. De virker beroligende på nervesystemet, forbedrer fordøyelse og stoffskifte, og hjelper ved overarbeid og hodepine. Veronika tar bort tunge metaller i kroppen.

Forslag til bruk av veronika. Kan lage drikk av saft og sukker, eller kokes sammen med blåbær og tyttebær som syltetøy.

November:

Været forverres og stemningen går ned. Fortsett å trimme, men uten ekstra belastning. Kostholdet er veldig viktig, spis mer vegetarisk og mindre fett. Inntaket av vitaminer bør økes. Om kvelden bør en drikke nypete i stedet for te, og om morgenen urtete isteden for kaffe.

Urtetips: Tavolga-Filipendula ulmaria. Blomster, stilker og røt anvendes. Plukkes mens den blomstrer. Blomstene stimulerer og motvirker trøtthet. Beroliger og hjelper mot søvnproblemer. Tørkede blomster (i pulverform) snuses ved rinit.

Forslag til te : 2 ss blomster + 2 ss nype + 1 l nykokt vann, lagres på termos i to timer, drikkes om morgenen og om kvelden fra november til mai.

Desember:

Trimmen fortsettes, men uten belastning. Gjør gjerne noe uvanlig, som å danse, eller ta en spasertur om kvelden. Spis mindre fett og sukker, og mer grønnsaker som rødbeter, kål, reddik og gulrot.

Urtetips: Kløver- Trifolium pratense- Bruk de tørkede blomstene. De kan tilsettes i supper eller kokes som te. Kan blandes med veronika, tavolga og nype.

Resymé av presentasjoner

Kvinner og utdanning

Keskitalo-Foley, Seija.

Tittel: Begrensninger og muligheter når det gjelder utdanning for kvinner i distriktene i Nord-Finland.

Tema: Denne presentasjonen tar opp «empowerment» sett i lys av de erfaringene kvinner fra det nordlige Finland har fra sin utdanning. Studien er basert på intervjuer med kvinner, og den omfatter deres erfaringer med utdannings-systemet både i barndommen og voksen alder. Tidlige erfaringer fra utdanningssystemet hindret «empowerment», i stedet for å fremme det, med lærere som bevisst eller ubevisst brukte sin innflytelse til å motarbeide eleven.

Riabova, Larissa.

Tittel: Kvinners utdanning i en periode med store sosiale og økonomiske endringer i Russland. Etableringen av et Gender and Women's Studies Centre i Apatity, Murmansk Regionen.

Tema: Formålet med denne artikkelen er å redegjøre for problemer knyttet til kvinners utdanning i Russland. Dette er her sett i sammenheng med etableringen av Kola Gender and Women's Studies Centre i Apatity, Murmansk Regionen. I en periode med dramatiske endringer i Øst-Europa og Russland, er det behov for å revurdere betydningen av konstruksjon av kjønn, og hvordan dette påvirker utviklingen av de demokratiske prosessene og dannelsen av det «nye» samfunnet i de uavhengige statene. Russland har utviklet seg til å bli et ekstremt patriarkalsk samfunn, og endringene i de senere årene har forsterket dette ytterligere. Demokratiseringsprosessen i Russland har så langt ført til negative resultater for kvinnene, og de har blitt presset ut av det aktive politiske livet og deltakelse i politiske prosesser. For å endre denne situasjonen er kjønnsforskning og kjønnsperspektiv på utdanning viktige virkemidler. Ved Kola Science Centre har en liten gruppe kvinnelige forskere som er tilknyttet Femina Borealis tatt initiativet til og gjennomført vitenskapelige og praktiske aktiviteter på dette området, og de planlegger å etablere Kola Centre for Gender and Women's Studies. I siste del av denne artikkelen vil det bli redegjort for hva slags planer en har for dette senteret og arbeidet som gjøres i forbindelse med denne etableringen.

Åpent Femina Borealis forsker seminar

Hägg, Kerstin.

Tittel: Klasse, kjønn, etnisitet og identitet.

Tema: En viktig del av feministisk forskning er sammenhengen mellom det private og offentlige liv. Denne

sammenhengen er viktig for å synliggjøre ulike maktforhold i vårt sosiale liv. Innlederen la her særlig vekt på behovet for å skape en feministisk sosiologi der kvinners virkelighetsoppfatninger og stemmer om maktforhold i hverdags og hvernatts livet blir hørt og analysert ut i fra maktforhold knyttet til klasse, kjønn og etnisitet. I våre samfunn er det av stor betydning å forske på hvordan vi forstår og håndterer disse maktforholdene både i våre personlige og profesjonelle liv. Det personlige er det politiske, og i dette innlegget diskuterer Hägg disse spørsmålene ved å bruke seg selv som et eksempel. Hun drøfter dette i forhold til sosiologiske spørsmål om kjønn, klasse og etnisitet, og hvordan disse spørsmålene opererer i ulike kontekster og situasjoner, som f.eks. hvordan grupper utvikler og endrer sin identitet. Som en del av dette har innlederen studert samene i Nord Sverige. I den siste delen av presentasjonen gir hun en kritisk vurdering knyttet til det å være en utenforstående som studerer samene i Nord Sverige, og i hvilken grad hun har retten og muligheten til dette, tatt i betraktning at hun ikke er en del av den samiske befolkningen.

Sunnari, Vappu.

Tittel: «Kjønnsstrukturer og prosesser i utdannelsen av grunnskolelærere- en utfordring for kjønnssensitiv pedagogikk.»

Tema: I begynnelsen av dette innlegget diskuterte innlederen funn fra sin doktoravhandling om «Kjønnsstrukturer og - prosesser i grunnskolelærer-utdanningen. En utfordring for kjønnssensitiv pedagogikk». I siste delen av innlegget drøftet innlederen hvordan hennes fremtidige forskning skulle knyttes til Femina Borealis. Problemstillingen i doktoravhandlingen ble sett ut i fra et strukturelt og prosessorientert perspektiv. Hjelpemidlene som ble brukt i denne undersøkelsen er; forskjeller som er et resultat av kultur, asymmetri mellom forskjellene, og den symbolske betydningen disse skillene har. I den historiske delen av denne studien legger hun særlig vekt på strukturen til det første finske lærerseminaret. Det akademiske pensumet var her tilsynelatende kjønnsnøytralt. Men forskningsfunnene viste, i samsvar med andre studier, at formell nøytralitet ikke kunne fjerne institusjonelle kjønnsstrukturer som er knyttet til personlig og profesjonell utvikling. Når det gjelder planen for den fremtidige forskningen, så er innlederen interessert i å utvikle et felles komparativt forskningsprogram der en studerer endringer i grunnskolen og i lærerutdanningen i Barentsregionen fra et kjønnsperspektiv. Som vi alle vet, lever vi i et område med raske sosiale endringer, og også i skolesystemet er det mange endringer. Men hva fører disse endringene til, sett fra menneskene i Nord's synspunkt, og spesielt sett ut i fra kvinnene og jentene i Nord's perspektiv? I hennes studie vil hun inkludere et individuelt prosess perspektiv i tillegg til et strukturelt- og et ressursperspektiv.

Ås, Berit

Berit Ås begynte sitt innlegg med å redegjøre for effektene av globaliseringen av økonomien generelt og spesielt sett i forhold til kvinner. Hun refererte til bøker som nettopp var blitt publisert og som viste at globaliseringen av økonomien ikke engang var bra for den økonomiske utviklingen i USA. De rikeste blir stadig rikere, samtidig som middelklassen og arbeiderklassen blir stadig fattigere. Denne prosessen går raskere og raskere. Det private og offentlige patriarkatet virker sammen for å svekke kvinnens stilling på flere områder. På den ene siden fører nye familieproduksjons systemer til at kvinnene blir slaver som arbeider hjemme, og at de blir nødt til å bruke sine barn for å greie å produsere sine kvoter. Samtidig svekkes velferdstilbud, og dette går spesielt hardt utover kvinner. Dette må vi stoppe før det blir for sent!

Deretter endret Berit tema, og hun ga en kort oppsummering av arbeidet til Rosa Bertell om effektene av bakgrunnsstråling på mennesker - et globalt helseproblem. Arbeidet Bertell har gjort er imponerende, men resultatene av arbeidet hennes er skremmende. Berit vil senere publisere en bok basert på Rosa Bertells foredrag.

Tirsdag 24. juni 1997

Ås, Berit: oppsummering

Kvinnefaglige og kvinnepolitiske strategier for bærekraftige lokalsamfunn i Nord.

Min oppgave er i dag å søke å evaluere denne interessante konferansen. Å evaluere er å : observere, spørre, diskutere, notere, sammenlikne, presisere og oppklarsitere - og om mulig plassere konferansen innen for et større rammeverk - og konkludere. Konklusjonen er:

- at konferansen har vært imponerende.
- at forarbeidet har vært stort og grundig, og at konferansen framstår som mangslungen, vakker og fremadrettet. Jeg sier dette først, fordi dette oppdraget går ut på å finne ut om konferansen kunne hatt enda mer profesjonell karakter, og om den kunne gitt erfaringer som neste gang forbedrer den ytterligere.

Mennesker har ulike forventninger til slike arrangement. Konferansen har framstått som noe forvirrende for den som ikke har hatt det klart for seg at to forskjellige grupper har hatt noe forskjellige mål. Den ene gruppen er Kvinneliv i Nord, og den andre er Femina Borealis. Den første framstår som summen av dem begge, men omfatter etablerte nasjonalstaters kvinner fra distriktene, i primærnæringene, i politikk og i forskning. Noen av disse viste tegn på forvirring da de første dag fikk et sterkt inntrykk av urfolkenes rolle, både ved ledelsen av programmet og under den timelange vakre danseframvisningen, som for en stor del av tilskuerene ble vanskelig å forstå, fordi noe

klikket med oversettelsen av mellomtekstene. Dette førte til at mange av deltakerne forlot salen, og at en unødendig frustrasjon fant sted. Dette var uheldig. Identifiseringen av de to gruppernes forskjellige sammensetning og hovedmålsettinger hjelper deltakerne til å forstå konferansen. Konsekvensene av uklarheten kan komme til å virke inn på deklarasjonens utforming, hvis en ikke har klart for seg at behovene delvis er like og delvis er forskjellige for a) fastboende kvinner i primærnæringene og politikken, og b) nomadefolks og urfolkskvinner som

- gjennom ny lovgivning diskrimineres
- har opplevd historisk sett både rasisme, sexisme og direkte undertrykking
- og som i dag må bekjempe de tre hovedulykker
  - alkoholismens følger
  - arbeidsløshet
  - manglende innflytelse i tillegg til eiendoms-løshet og ressursødeleggelsene

Min personlige oppfatning er at første dags orientering fra Tromsø sin ordfører kunne i tillegg til en tradisjonell orientering om Tromsø by, inneholdt mer om kvinnes situasjon også her; eksempelvis om enslige mødre, krisesentre og vold, arbeidsløshetens særpreg, etc., og at den åpenbart så dyktige KrF- ordfører, disponenthustru og avdelingsleder, kunne ha forklart hvorfor hun ikke synes at kvinneperspektivet var viktig. Dette ville ha ført til en viktig problematisering på en kvinnekonferanse som vår. Den unge kvinnelige politikers visjoner om nytten og nødvendigheten av opprettholdelse og styrking av småsteder og griskrendte strøk, burde ha vært illustrert med eksempler på tiltak og konkret politikk. Men; kvinnelig ordfører og kvinnelig rektor ved Tromsø Universitet gir rollemodeller og håp om innflytelse. Bedriftskvinnene sin orientering om sine konkrete prioriteringer gir håp om at spesielle arbeidsplasser kan opprettholdes, og unge politikeres personlige visjoner, gir håp om at deres mål oppfylles i framtiden. Ser vi på syke samfunn så finner vi fellestrekk mellom f.eks. arbeidsløshet, og i særdeleshet menns økende frustrasjon som gir seg utslag i alkoholmisbruk, seksuell vold, økt selvmords- og skilsmissefrekvens. Kvinnes kamp mot de tre hovedulykker gjenfinnes i alle samfunn der sentralpolitikken har en del av ansvaret for arbeidsløshetens og fattigdommens utvikling. Som professor Elisabeth J. Natallie understreker er det nødvendig å søke forklaringen på individnivå, på lokalnivå, og i statens tilpasning til markeds- og fortjenesteideologien, og i en økonomisk virksomhet som prioriterer at 60% av verdenskapitalen er uproduktiv, og omsettes med ca 3000 milliarder på verdens børser hver dag, slik at rikdommen øker enormt blant rike spekulanter, ut fra næringsomlegging og enda sterkere utbytting av u-landsarbeidere, kvinner og urfolks ressurser. Dette betyr at lokal og regional innsats ofte ikke er tilstrekkelig, enhver kvinne må også forstå at regjeringen kan være hjelpeløs og råd-

vill uten sterke folkelige røster. På den ene side finner vi tidsånden, eller «the mindset», som i dag fremmer en politikk som truer folkehelsen og likeverdsprinsippene, mens folkekravet f.eks. i India nettopp har ført til at Høyesterett har avsagt dom slik at trålfiske, industrielt rekefiske og det å felle trær er forbudt

Indias miljøvernminister fortalte meg i 1987 at landet mistet 1% av den dyrkbare jorda pr. år pga. trefelling og irrigasjon, og at han ikke hadde holdt ut å inneha sin posisjon hvis det ikke hadde vært for kvinnes organiserte motstand mot trehugging og overfiske. Framtredende kvinnelige forskere som blant annet Vandana Shiva, har også ivret for og organisert seg mot dette. Chiles nekting av konsesjon for Røkke gir ikke bare Chiles kystsamfunn, men også kystsamfunn i hele verden håp.

Jeg nevnte i går to av de globale former for strukturell vold som bestemmer den virkelighet vi praktisk og politisk må kunne noe om, slik at vi ikke mister motet når vi, majoriteten av kvinner i alle land, både blir fattigere og får, tar, og blir gitt ansvaret for en kontinuerlig sykere befolkning. Den ene var globaliseringen. Det andre var globale økologiske kriser. Både Dr. Kaarina Kailo og naturvernkonsulent Aina Edelmann har sterke, konkrete og semantiske beskrivelser av praksis og holdninger fra patriarkatets økonomiske og teknofascistiske utvikling. Kailo: «We can work together more effectively against the neo-conservative, anti-ecological, gynophobic forces that have become increasingly a threat to the earth».

Edelmann: I sine 7 prinsipper og uttalelse om at «I dag styres verden av middelaldrende menn - av begge kjønn». Hvilket betyr at det skulle være mulig å velge unge revolusjonære og kloke kvinner - av begge kjønn.

Så hvor hører denne konferansen hjemme organisatorisk, faglig, politisk og moralsk?

Organisatorisk hører den hjemme inne i en New Political Form: Networks and Associations:

i) DAWN (Development Alternatives with Women for a New Area) kom i 1984 i Bangalore, India, etter møtet i Bangkok 1979. En organisasjon av aktive 3. verdens feministiske forskere og aksjonister. Boka som denne gruppen presenterer sine mål i heter: «Development, Crises and Alternative Visions: Third World Women's Perspectives». Når vi i dag følger opp med en deklarasjon er vi i denne tradisjonen

ii) Så kom de afrikanske kvinnes organisasjon: AAWORD og de fra Karibien WAND; 1977 og 1985.

iii) The Commonwealth Women's Network ble grunnlagt i 1991 og

iv) Samarbeidsgruppen mellom 3 og 2 i 1993. (Mammandaran) South Asian Workshop on Women i 1989, i 1993 en ny organisasjon i Costa del Sol og El Salvador, og innimellom disse en rekke andre nettverk.

Når det gjelder den faglige plasseringen til konferansen så er den tverrfaglig som alle feministiske og økologiske

forskningsgrener av nytt slag. Den henter teori og metode fra en rekke vitenskaper og filosofier, fra statsvitenskap til økonomisk filosofi, og fra antropologi til symbolsk interaksjon og frigjørende teologi. Politisk sett er konferansen forpliktende. Hva jeg lærte av en eldre, dyktig, mannlig politiker kommer aldri på tale: Si det ene og gjør det motsatte, slik tilfredsstiller du begge gruppene! Politisk nærer denne konferansen seg på den Integrative Feminismen (se Angela Miles 1997) og ikke på verdiene fra den tilpasnings- og likestillingsorienterte kvinnesak. Det er den som skaper patriarkalske kvinnelige politikere. Det moralske ståstedet til konferansen er følgende: Moralsk krever den kunnskapsproduksjon vi står for et sterkt mot, fordi vi forsker i de svake gruppenes interesse, og dette kommer dermed på kollisjonskurs med de rasjonalistiske teknisk - økonomiske forskerne.

Vitenskapsteoretisk ligger vi der Elisabeth Hermodsson, filosofen, trubaduren, dikteren og politikeren legger oss. I det skjæringspunktet der Gallileo Gallilei måtte avsvære sin fornuft for noen, og der moral og forskning ble adskilt, til alles fortvilelse. Feminismen er verdiladet, fordi den velger de undertrykte som oppdragsgruppe og har som mål å formidle kvinneforskningens resultat. Organisatorisk, vitenskapsteoretisk, faglig og moralsk blir feminismen og kvinneforskningens resultatene av stor politisk betydning, og kommer med sin feministiske kritikk av patriarkatets kjennetegn og offervilje. Men det viktige fra enhver som vil rettferd og overlevelse er å leve etter mottoet: «Hvis du ikke er forut for din tid, så kommer den aldri».

En av de viktigste funksjoner kvinner har er matproduksjon. Derfor er det at de mest forutseende analytiske feminister forstår sammenhengen mellom selvforsyning, overlevelse og fred. Sult skaper uro, sult skaper krig. Av den grunn blir mat-temaet så viktig. Dette har også i sterk grad satt farge på konferansen, og minnet oss om at matavhengighet, såvel som tilgang på rent vann, er grunnleggende for en utvikling av solidaritet og mot. At vi i fremtiden vil komme dit at også befolkningsveksten vil bli styrt av lovverk, og ikke av menneskedrap og massedrap i teknologisk krig, er ennå ikke nådd helt frem til vår bevissthet, men det vil komme. Da er det viktig at feministisk forskning og politikk ligger i forkant med krav om styring av fremtidens reproduksjonsvitenskap.

VERDISKAPNING OG NÆRINGSUTVIKLING:

Forutsetninger og strategier for småskalabedrifters suksess.

Horringmoe, Gøril.

Tittel: Etablererfasen for småskalaprodusenter.

Tema: I dette foredraget tok innlederen opp etablering av næringsvirksomhet for småskalaprodusenter, med hovedvekt på etablererfasen. Hun gjorde først rede for veien

frem til en etablering, og bakgrunnen for denne. Deretter tok hun opp hva som bør være avklart før en setter i gang en etablering, som f.eks. ens egen rolle, hvilke målsettinger en har, kartlegging av et potensielt marked, og hva slags hjelp en trenger av andre. Videre kom hun med forslag om hvordan en skal gå frem for å nå de ønskede målsettingene. Her la hun særlig vekt på utarbeidelse av markeds- og forretningsplan. I den siste delen kom Hørringmoe med råd om hva en kan gjøre når en er i gang, og hvordan en kan benytte seg av hjelpeapparatet som en har rundt seg, f.eks. det kommunale og fylkeskommunale tiltaksapparatet og SND.

Alsos, Gry Agnete & Ljunggren, Elisabet

Tittel: Kvinnelige etablerere - suksess etter hvem sin målestokk?

Tema: I artikkelen utfordres de rådende kriteriene som benyttes for å måle en bedriftsetablerings grad av suksess. Disse kriteriene benyttes både av forskere og av offentlige og private aktører, og involverer momenter som økonomisk avkastning og vekst. Vi argumenterer for at man må ta i bruk et bredere spekter av kriterier for å kunne vurdere en bedriftsetablerings betydning, kriterier som også fanger opp den betydning svært små og mindre lønnsomme bedrifter kan ha. Artikkelen bygger på resultater fra prosjektet «Kari Askeladd og de gode hjelperne?» (Alsos & Ljunggren, 1995) der kvinnelige etablerere og deres forhold til de kommunale næringsetatene ble undersøkt. I denne forbindelse ble 45 kvinnelige etablerere og 10 representanter fra kommunale næringsetater intervjuet. I løpet av prosjektet ble det åpenbart at i hvilken grad en bedriftsetablering oppfattes som vellykket og betydningsfull, avhenger av hvem som vurderer den. Vi fant en rekke eksempler på bedrifter som både var små og heller ikke ga så stort overskudd, men som likevel hadde stor betydning både for lokalmiljøet og for etablereren selv og hennes familie. I artikkelen gis det eksempler på en del slike bedrifter etablert av kvinner. Gjennom disse eksemplene belyses ulike kriterier for å måle suksess. Blant de målestokker som berøres kan nevnes:

- etablererens egne mål og behov
- behov i etablererens familie/ hushold
- bidrag til lokalsamfunnet i form av arbeidsplasser, servicetilbud, livskvalitet, e.t.c.
- kriterier i offentlig virkemiddelapparat
- kriterier fra teori om bedriftsetableringer

Dette er både overlappende og konkurrerende målestokker. Oppgaven er ikke å velge mellom dem, men å åpne for en bredere vurdering av en nyetablerings betydning og suksess, der man ikke alltid lar de kvantitative og enkleste målbare kriterier stå i sentrum. Man bør evne å benytte flere målestokker samtidig.

Iveland, Monica.

Tittel: Småskala matvareproduksjon i landbruket - erfaringer fra prosjektet «Lokale nisjeprodukt i landbruket»

Tema: Hvordan skape variasjon og mangfold i matvaretilbudet gjennom etablering av småskala matvareproduksjon? Dette er det sentrale spørsmål for Nordlandsforskning i arbeidet med prosjektet «Utvikling av lokale nisjeprodukter i landbruket». Gjennom bedriftsbesøk, intervju i landbruksavdelingen og spørreskjemaundersøkelser til virksomheter som er startet opp, søker en å få frem det beste i de erfaringer som er gjort så langt når det gjelder lokale forsøk med videreføring av landbruksvarer. De siste årene har en rekke småskala produksjonsbedrifter dukket opp, gjerne knyttet til etablerte gårdsbruk. Disse baserer seg på lokalt råstoff, lokal matkultur og holder i hevd gamle håndverks-tradisjoner for matlaging. For oss som konsumenter gir dette større variasjon i mattilbudet og spennende lokale matretter. Gjennom prosjektet «Lokale nisjeprodukter i landbruket» arbeider Nordlandsforskning med å skape økt kunnskap om utvikling og produksjon av matprodukter, basert på kvalitetsråvarer fra norske landbruk. Målet er

- å kartlegge de problemer næringsutøverene står ovenfor i utviklingen av nisjebaserte produkter
- å foreslå tiltak for offentlig tilrettelegging av innsatsfaktorer ved nisjeproduksjon
- å bidra med forslag til arbeidsrutiner i utviklingsarbeidet for den enkelte næringsaktør

Nordlandsforskning i Bodø er nå i ferd med å gjennomføre en spørreundersøkelse blant samtlige småskala gårdsmatprodusenter i Norge. Vi vil på konferansen presentere de viktigste resultatene fra denne undersøkelsen.

Gvozdeva, Elena.

Tittel: Et bedre liv i Nord- hvordan kvinner fra Sibir greier seg i den russiske forretningsverdenen.

Tema: Det er velkjent at kvinner i det tidligere Sovjetunionen og i dagens Russland skiller seg ut i fra kvinner i andre land i måten vi organiserer vår familie på. Majoriteten av de sovjetiske kvinnene var ansatt i statlige foretak, og det var høy deltakelse av kvinner i stillinger som krevde lav utdanning, kombinert med en tradisjonell arbeidsdeling innen familien. Dette resulterte i at kvinnene ble dobbeltarbeidende, og at de ikke ble i stand til å utøve hverken rollen som arbeider eller som ansvarlig for husholdningen. Dobbeltarbeidet reduserte mulighetene for kvinner til å innta ledende posisjoner i samfunnet. Frem til 1991, da Sovjetunionen ble oppløst, var f.eks. prosentandelen kvinnelige parlamentsmedlemmer bare 5%, mens den i Norge var seks ganger så høy. Overgangen til markedsøkonomi har gitt russiske kvinner økte valgmuligheter. De mest suksessrike kvin-

nene greier å integrere tradisjon, et folkelig særpreg, og sin dyktighet innen håndverk i et marked som er stadig voksende. I denne presentasjonen ser en på en studie av kvinneetableringer. Studien er basert på levende beretninger fra sibirske kvinner som gjennom å kombinere tradisjonelt håndverk og lokal handel har greid å utvikle en kulturell identitet knyttet til nordområdene, og å bevare den særegne kulturelle arven til de lokale nordlige bosetningene. Det gir oss håp om at de fremtidige generasjoner også kan vokse opp i levekraftige kulturelle miljø.

Mangfold og velstand i matproduksjon og matkultur i nord.

Stockholm, Finn Børre.

Tittel: Mat som næringsutvikling.

Tema: Innlederen gjorde her rede for regjeringens innsats for å øke konkurransekraften til norsk mat. Han tok utgangspunkt i dokumentene «Landbruk i utvikling» og «Matkvalitet og forbrukertrygghet», og redegjorde for politiske tiltak og strategier. I første del av innlegget gikk Stockholm gjennom handlingsprogrammet «Konkurransestrategier for norsk mat», «Oppfølgingsprogrammet 1995» og «Norsk Gårdsmatprogram». Siste del av innlegget omhandlet handlingsplan for norsk matkultur, og strategier for å utvikle matkulturen videre.

POLITIKK OG INNFLYTELSE:

Bygdeutvikling i urfolksamfunn - nettverk mellom urfolk

Ljubov Vatonena fra Russland og Jorunn Eikjok hadde ansvaret for verksted om ovennevnte tema. Dette var et samarbeidsprosjekt i forhold til kultur- og næringsutvikling mellom samekvinner i Norge og Russland som har foregått siden 1996. Hovedprosjektet pågår t.o.m. år 2000.

Prosjektmedarbeiderne i Russland og Norge presenterte delprosjekter i programmet. Det deltok ca. 50 personer på verkstedet, de fleste urfolkskvinner, samt deltagere fra Barentssekretariatet og urfolks representanter i Arktisk Råd.

Hovedmålet med verkstedet var å skape bevisstgjøring, ansvar og tiltak for å ivareta og utvikle kunnskap om naturbruk, naturbaserte næringer og ressursforvaltning for nåværende og neste generasjoner urfolk. Innen ti år forventes etablert ti samarbeidsprosjekter/nettverk bygd på lokale initiativ og ledet av lokale organisasjoner blant urfolk i Barentsregionen og i Arktis.

Erfaring og kompetanse er bygd opp ved bygdeutviklingsprosjekter med kvinneperspektiv, organisering av konferanser og studiereiser til urfolks områder i Norden, Nordvest-Russland, Grønland og Alaska. Programmet er en oppfølging av Rio-erklæringen av 1992 og Agenda 21, kap. 26. Det er ønske om å knytte programmet til FN's

Urfolkstiår 1995-2005 og FN's Handlingsplan for likestilling. Programmets mål er å skape en bærekraftig samfunnsutvikling i urfolksområder i Barentsregionen og Arktis. Dette skal baseres på urfolks tradisjonelle kunnskaper og perspektiv på naturbruk og ressursforvaltning. Metoden er nettverksoppbygging, prosessarbeid og bygdeutvikling. Programmet har et kjønnsperspektiv og er kvinnerelatert.

Delmål:

- Konsolidere og utvikle nettverket mellom urfolks lokalsamfunn
- Gjennomføre lokale bygdeutviklingstiltak basert på bærekraftighet og urfolks- /urfolkskvinner perspektiv
- Å styrke urfolks og urfolkskvinner aktive deltakelse i formuleringen av politikk, lover og prosjekter knyttet til bærekraftige samfunn
- Å skape bevissthet om urfolks kunnskapssystem og bærekraft hos lokale, regionale og nasjonale myndigheter, samt institusjoner og organisasjoner.

Etter presentasjonen av programmet ble muligheten for etablering av Arktisk Urfolkskvinnenttverk diskutert.

Et nødvendig oppgjør.

Dalheim, Anne.

Tittel: Kvinner - småskaladrift, sjøsame og fjordfinn. Får vi plass?

Tema: I dette innlegget spurte Anne Dalheim om kvinner, småskaladrift, sjøsame og fjordfinn får plass i den sosialdemokratiske politikken som vert ført i dag? Ho tok forsamlinga med på ei forteljing om livet i ein sjøsamisk fjord, om kva dei arbeider med, lev av og held på med. Om eit liv der mangfaldet rår, der kunnskapen er tett knytta til naturens vilkår og gaver, og der kvar person lev i eit avhengigheitsforhold til andre sin innsats og til felles- skapet, og der vilkåret for å leve og overleve er kunnskap og respekt for mangfaldet både i natur, arbeid og sosialt. Ho fortalde detaljert kva eit slikt mangfald kan bestå av. Hennar syn er at ei slik forteljing verken er romantisk eller nostalgisk. Den er uttrykk for ein realisme om kva som er nødvendig for at kvinner, sjøsame, fjordfinn, og småskaladrift skal kunne halde fram med sitt liv i fjorden, og for at livet kan levast i pakt med ei grunnleggjande forståing av at mennesket og mennesket sine handlingar er uløyeleg knytta til eit større økosystem, der jorda og ressursene er til låns frå generasjonar framfor oss. Hennar kritikk var at eit slikt verdsbilete, ei slik livshaldning ikkje er verdsett i den sosialdemokratiske politikken. Bak orda rår det eit verdsbilete med markedsliberalisme, kapitalmakt og den sterkaste sin rett. I ei framtid der det blir nødvendig å produsera rein mat til ein sveltande verd, og der dette blir prioritert, vil sjøsamane sin naturbaserte nøysomheitsfilosofi måtte komme til sin rett på nytt.

Flåm, Anna Margrete.

Tittel: Alfred Eriksen og den nordnorske sosialdemokratiske arv - kor blei dette av i det nyrike Norge?

Tema: Innleiaren byrja med å begrunne kvifor ein ville ta opp dette temaet under konferansen. Ho viste til den historiske bakgrunnen for framveksten av det norske sosialdemokratiet og Arbeiderpartiet i Norge. Det var frå Nord-Norge at Arbeiderpartiet fekk dei første representantane inn på Stortinget i 1903. Inntil då hadde ikkje Ap klart å få inn nokon representant. Det er difor særskilt viktig å sjå på kva faktorar som fekk folket her nord til å stemme slik. Dette var uløysleg knytt til Karlsøy-presten Alfred Eriksens historiske innsats for «småfolk, fiskere, små gårdbrukere og arbeidere». Dette kom til uttrykk gjennom konkret prestegjerning, gjennom etablering av avisa Nordlys, og gjennom aktiv politisk verksemd for å etablere det han kalla eit «småfolksparti». Denne rørsla ga støytet til å få inn dei aller første representantane på Stortinget. Og det blei arbeidd konkret for å sikre «småfolket» sine rettar mot undertrykking. Alfred Eriksen melde seg seinare ut av Arbeiderpartiet, i protest mot det han opplevde som knebling av personar med «andre» meiningar innan partiet. I dag er det viktig å sjå dette partiet nærare etter i saumane fordi det framleis seglar under flagg av å vere eit parti for solidaritet og samhold. Verkstadens formål er å samanlikne ord med gjerning i partiets «gjøren og laden». Orda er framleis fine, om solidaritet og samhold. Kva seier vesentlege gjerningar? Ei slik samanlikning er nødvendig fordi partiet er ei sentral politisk makt i Norge gjennom regjeringsmakt, gjennom den sosialdemokratiske rørsla i Norden, og i det Europa som er under utvikling. Eit svært iaugnefallane misforhold mellom ord og gjerning i dag ligg i det enkle faktum at Arbeiderpartiet si regjering etter folkerøystinga om EU i 1994 vart sammensett kun av personar som var for medlemskap i EU, (med unntak av ein person). Dette er ei regjering for eit folk der fleirtalet gjennom folkerøysting sa nei til den same unionen. Og det er ikkje berre snakk om medlemmar som kun var for EU, men dei var framståande representantar i sjølve kampen for medlemskapet. Dette bør vere eit openbart paradoks, ikkje minst for landsdelen og for kvinnelivet her i nord.

Holtan, Gunvor.

Tittel: Sosialdemokratiet sel Noreg på billegsal! Går vi med på kjøpefesten?

Tema: Innleiaren tok for seg spørsmålet «Sel sosialdemokratiet Norge på billegsal? Går vi med på kjøpefesten?» Ho gjekk igjennom Arbeiderpartiet sine politiske gjerningar i den seinare tid. Ho sette desse opp imot dei fire statsmakter som den norske Grunnlova byggjer på, den utøvande, lovgivande, dømande og til slutt den fjerde statsmakta som er veljarane, det vil sei folkemakta eller folkesuvereniteten. Ho viste korleis folkesuvereniteten har

vorte trua og undergreven i vesentleg grad i Arbeiderpartiet si regjeringstid og i dagens politikk. For å illustrere dette tok ho spesielt opp Arbeiderpartiet sin Europa-politikk og deira handsaming av EU-spørsmålet, og viste korleis dette på fleire område, som t.d. i fiskeri- og distriktpolitikken, Vestunionen, og Schengen samarbeid, var i strid med prinsippa i Grunnlova og folkemakta.

Johansen, Svein.

Tittel: Om korleis den nordnorske fiskeri-allmenningen blir sentralisert og kapitalisert under sosialdemokratiet.

Tema: Svein Johansen viste korleis sosialdemokratiet sentraliserer og kapitaliserer den nordnorske fiskeri-allmenning. Han definerte open fiskeriallmenning som den frie etableringsretten i fisket som alle nordmenn hadde fram til 1990. Då innførte Arbeiderpartiregjeringa, angiveleg av ressursknappheit, ei fartøykvoteordning som i realiteten sette ei mengde fiskarar utanfor retten til å hauste på like vilkår med andre i fiskeriallmenningen. Dette var i realitet å oppheve fiskeriallmenningen og innføre ei byrjande privatisering. Hans hovedpoeng var at reguleringa som vart innført i 1990, var den første i historien der staten ikkje nøyde seg med å regulere fiske, men greip inn i og regulerte sjølve retten til å fiske, altså kven som skal fiske, og sette tilsides allmenningsretten til å hauste av fiskeressursane. Befolkninga si kollektive rett til ressursane er eit vern for det enkelte individ sin rett til å delta i haustinga. Denne retten kan ikkje kjøpast eller selgjast eller arvast, det er ein rett som individet har som medlem av kollektivet, og opphøyrer i den augneblinken eit individ trer ut av kollektivet. I den augneblinken kollektivet er fråteken bruksrett eller eigedomsrett til ressursane, vil haustingsrettigheitane kunne «delast ut» til privat eige, og bli gjenstand for kjøp og sal, og bli samla opp og disponert av kapitalsterke aktørar som via kjøpar vil gjere seg til herre over den tidlegare kollektivt eigde fiskeriallmenningen. Ein fri etableringsrett - d.v.s. gjeninnføring av fiskeriallmenningen - vil bety eit fortsatt vedlikehald av dei mange små aktørane og einingane i fiskeriallmenningen. Det vil hindre ei vidare utvikling mot kapitaltunge og kostnadsdrevjande båtar som vil true og fiske ut ressursane til alles fordervelse. Gjeninnføring av fiskeriallmenningen vil også gje ei likebehandling av dei som vil satse på å hauste i fiskeriallmenningen. Dette vil gi ein haustingsstruktur som beskyttar befolkingas behov for vedlikehald av fiskeressursane. Sosialdemokratiet har frå 1990 ikkje arbeidd for å gjeninnsette den allmenne mann og kvinne sine rettar i fiskeriallmenningen. Det er ingen teikn til at dei vil endre sin politikk, og reelt gjeninnsette befolknigen sin kollektive rett til fiskeressursane, og det er heller ingen politiske teikn på at dei vil endre den politikken som opnar for sentralisering og kapitalisering.

Prestbakmo, Hermien.

Tittel: Livsgrunnlag, omsorgsrasjonalitet og militære alliansar i nord. Kva motpolar finst?

Tema. Hermien Prestbakkmo gjekk inn på forholdet mellom livsgrunnlag, omsorgsrasjonalitet og militære alliansar i nord. Ho viste til fredsbevegelsens krav gjennom tidene om nedrusting og atomvåpenfrihet. Ho viste til den norske regjeringas støtte til å bygge ein EU-hær. Dermed gir regjeringa også støtte til kjernevåpen-avskrekking, den hindrar arbeidet for atomvåpenfri sone, og nordmenn skal kunne setjast inn kor som helst for å forsvare EU's vitale interesser. Ho spør kva vitale interesser ei blokkdanning som EU har, som har fokus på kapital målt i pengar, og om denne makta skal beskyttast av sin eigen hær. Ein EU-hær som skal kunne intervenere kor som helst i verden, må øvast opp under krevjande forhold. I Nord-Norge, og særleg i Troms, er det bygd opp adskillige forsvarsverk under NATO's kappe. Til tross for avviklinga av den kalde krigen held nordområda fram med å vere ein viktig del av eit verdensomspennande militærkompleks. Dette medfører i desse dagar ei fortrenging av reindriftsamane i Mauken og Blåtind-distriktet i Troms. Bit for bit blir livsgrunnlaget for reindrift øydelagt i det frodige beiteområde i Troms, til fordel for Europas militære etablissement. Denne militær-politiske utviklinga er ikkje i samsvar med retningslinjer om ei økonomisk og bærekraftig utvikling, slik Verdenskommisjonen for miljø- og utvikling har uttrykt det. Den blir styrt av urasjonelle, ekskluderande, livsøydeleggjande krefter. Ho ser som ein motpol til maktas ekskluderande vesen å arbeide for og å setje som eit framtidskrav om fredeleg sameksistens der Barentsregionen- / Nordkalotten skal vere ei fredzone, eit område i balanse, der storsamfunnet respekterer og aktivt støttar urbefolkningas kultur og serpreg, og at det bør blåstast liv i «Norden som atomvåpenfri sone» som eit første steg på vegen.

OPPSUMMERING FRA ANDRE VERKSTED:

Helse.

Det har vært holdt flere seminar og verksteder om kvinner; helse og livskvalitet. På konferansens siste dag ble det avholdt et møte blant noen av deltakerne på helseseminarene utenom selve konferansens program. Her følger en oppsummering, samt felles målsettinger og strategi fremover når det gjelder helseforhold i Nord:

- 1) Kvinners holistiske syn på helse- og selvhjelpsgrupper har betydning i behandlingen av kvinners avmaktssituasjon. Kunnskapsoverføring, samtaleterapi, samt ulike healing ritualer som sauna, dampbad, aromaterapi, meditasjon kan hjelpe kvinner, spesielt de som har vært utsatt for seksuelle overgrep, til å få tilbake styrken og troen på at seg selv og gjøre dem mer selvhjulpne.
- 2) Det er store helseproblemer for den russiske befolkningen i Arkhangelsk området både i byen og på landsbygda. Situasjonen er spesielt vanskelig for kvinnene fordi de psykososiale problemene er økende.
- 3) De gruppene som er en minoritet innenfor den samiske minoritet (Skoltesamer, Lulesamer, eldre samer etc) har ikke fått den samme oppmerksomhet som den samiske majoritet, og her derfor ikke fått belyst sine problemer og utfordringer i samme grad.

Strategier:

- 1) Målsettinga videre er å samle informasjon vedrørende forskning om helse- og sosiale forhold i Nord i forhold til ulike grupper, og å planlegge komparative studier innenfor Femina Borealis «healthgroup»
- 2) Det er utarbeidet en samiske helse- og sosialplan for den samiske befolkning i Norge og satt av midler fra den norske stat fra 1997. Målsettinga de første årene er:
  - kompetansehevning og kunnskapsutvikling.
  - de forskjellige subkulturer i hver region skal settes på dagsorden på ulike seminar de kommende år, både grupper innenfor minoritet og majoritet.

8. Oppsummering

A. Erfaringer

Det er arrangørens inntrykk at deltakerne på konferansen opplevde den som positiv, givende og utviklende, og at den fungerte som møteplass mellom de forskjellige kvinnene; nettverk ble dannet og meningsfeller funnet. Likeledes ble den på mange områder en formidlingsprosess mellom forskere, organisasjonsmennesker og grasrot. På andre områder sitter vi likevel igjen med det inntrykket at det er en viss avstand mellom forskere og grasrot, og at forståelse for og innblikk i hverandres utgangspunkt, «språk» og interesser kan kan glimre med sitt fravær og bli et problem hvor disse to «verdenene» møtes. Det synes som dette kunne innebære en viss barriere for enkelte; at noen forskere snakker over hodet på lekfolk som igjen føler at vitenskapen blir for lite konkret og håndfast. Det ble fra grasrotnivå etterlyst konkrete mønstre og handlingsplaner for forskning, ikke bare kartlegging og statistikk. Det ble også tydelig at de som fikk starte med sine innledninger tidlig på dagen setter mye av grunnlaget og premissene for det videre fordypningsarbeidet, og at det her er viktig å finne en balanse i presentasjoner fra forskere, organisasjoner eller grasrot, og at det er viktig å også kunne ta utgangspunkt i grasrotfolkets egne erfaringer for så å dra inn forskernes kunnskap og erfaringer.

Organisering

Organiseringen av konferansen var et samarbeidsprosjekt mellom to nokså ulike institusjoner; den private stiftelsen Kvinneuniversitetet Nord (KUN) og Universitetet i Tromsø ved Senter for kvinneforskning og kvinner i forskning (KVINNFORSK). KUN hadde det økonomiske ansvaret, i tillegg til arbeidsgiveransvar og rapporteringsansvar. KVINNFORSK hadde ansvar for sekretariatsarbeidet, prosjektleders arbeidsforhold og det tekniske arrangementet. I tillegg ønsket KVINNFORSK ansvar for det faglige innholdet på konferansen, i samarbeid med hovedkomitéen.

På et evalueringsmøte mellom de to institusjonene ble det konkludert med at det i oppstarten av konferanse-samarbeidet i tillegg til den første «invitasjon til samarbeidsmøte» skulle vært et arbeidsmøte der de to samarbeidspartnere skulle ha

- avklart mandat til de ulike aktørene
- valgt medlemmer til de ulike komitéene
- fordelt arbeidsgiveransvar, faglig og økonomisk ansvar
- klargjort organisering, mandat og ansvarsfordeling i organisasjonsstrukturen
- lagt rammeplaner
- avtalt ressursbidrag i det videre arbeidet.

Dette skulle deretter ha blitt godkjent av de to styrene. Dette kunne nok ha forhindret en del av de problemene som senere oppstod. Det ville også ha fordelt arbeidsoppgavene og belastningen på en bedre måte. En strammere organisering kunne nok også ha bidratt til å styre organiseringen og gjennomføringen av konferansen. I etterkant ser møtet det som en fordel at det hadde blitt opprettet en egen styringsgruppe som kunne ha fungert som arbeidsutvalg, slik at hovedkomitéen hadde unngått å bli en arbeidskomité.

Utvelgelsen av hvem som skulle være med i de enkelte komitéene burde vært vurdert mer nøye, likeledes samarbeidsforhold og muligheter for å avsette tid ressurser til det arbeidet en påtok seg. Prosjektlederrollen burde vært klart definert før denne ble tilsatt. Samarbeidet med andre organisasjoner, og arbeidet i forhold til den russiske deltakelsen ble mer komplisert og omfattende enn det så ut til i utgangspunktet, og det burde vært brukt mer tid til å evaluere dette samarbeidet underveis, og eventuelt endre innholdet og omfanget for å tilpasse det til de ressursene vi hadde til rådighet i øyeblikket.

For de fleste utenforståendes synspunkt fungerte nok organiseringen og sekretariatet greit. For de som jobbet innenfor sekretariatet og med den tekniske delen av arrangementet var det et problem at det ikke hadde vært mer tid til planlegging, ansvarsavklaring og gjennomgang av rutiner for arbeidet. På grunn av manglende kopi-maskin og telefonlinje slet de ansvarshavende og kvinnene i sekretariatet med å få ting til å gå glatt, og få av dem fikk noe med seg av selve konferansen og det faglige innholdet.

Konferansedagene ble også nokså lange, og deltakerne var ganske slitne på slutten av dagen. Det gikk imidlertid bra, noe takket være et vidunderlig vær, og noe fordi konferansen ikke varte lenger enn fire dager.

Forberedelsesarbeid og planlegging

Prosjektleder har som oftest en sentral rolle i planleggingen. Dette viste seg vanskelig å få til hos oss. Likeledes var det vanskelig å få gjennomslag for langtidsplanlegging og rutiner for annen planlegging i hovedkomitéen. Tid, ressurser og energi strakk ikke til, eller ble prioritert på annet arbeid. En av årsakene til dette var at noen av medlemmene i hovedkomitéen var for sterkt involvert og for mye belastet med oppgaver i konferanseforberedelsen. Også når det gjaldt det tekniske arbeidet var det uklar oppgavefordeling og manglende samarbeid.

Konferansen hadde ikke lyktes i å få med de unge kvinnene, der var en sterk overvekt av kvinner fra 30-årene og oppover.

Finansiering

Det ble sendt tilsammen 40 søknader om finansiering til konferansen. Finansieringsarbeidet startet i august 1995, men på grunn av meget lang behandlingstid i de enkelte organ var ikke finansieringen avklart før like før konferansen startet. Dette skapte stor usikkerhet mht. hvor mye ressurser vi hadde anledning til å sette inn og bruke, og skapte mye frustrasjon og problemer i forhold til avtaler som skulle inngås og muligheter for å leie inn betalte medhjelpere. Konferansen endte opp med en økonomisk ramme på ca. 1,8 millioner, hvorav vi fikk innvilget ca. 1,4 millioner i støtte. .

Media og formidling

Konferansen slet også med å få struktur og fart på markedsførings- og mediaarbeidet. Det ble gjort flere henvendelser til fagpersoner og andre fra informasjons- og mediamiljøet, men ingen var villig til å påta seg ansvaret for denne delen av konferanseforberedelsen. Vi fikk tilslutt hjelp av Hege og Åshild Berg som en uke før konferansen påtok seg å jobbe mot dagspresse, radio, fjernsyn, fagtidsskrifter, organisasjonstidsskrifter og lignende. De gikk begge inn for oppgaven med liv og lyst, men opplevde at starttidspunktet var for sent. De påpeker at for å presentere og «selge» en konferanse til media på best mulig måte er det nødvendig å sette seg grundig inn i konferansens innhold, personer som deltar osv, for å legge opp gode strategier overfor de forskjellige mediene. Dette ble det av forskjellige årsaker ikke anledning til. Når det gjaldt tyngre medieinstitusjoner og landsdekkende media var det flere som hørtes oppriktig interesserte ut, men som ikke hadde mulighet til å komme seg til Tromsø på så kort varsel. Et annet problem var landsdekkende medier med underbemannede Tromsøkontor som skal dekke en hel landsdel. Disse trenger beskjed i god tid i forveien, og må bearbeides og mases på for å komme på gli. Nok et problem var at omtrent alt av TV-selskaper i Tromsø hadde sommerferie akkurat da konferansen fant sted. Mediagruppen savnet også sin egen telefonlinje og en kjapp faksmaskin. Mediagruppen opplevde det ikke som et problem å få tak i journalister i avisene; det som viste seg vanskelig var å få tak i de rette journalistene som var interesserte i å dekke konferansen. Dette var en tidkrevende prosess som ikke lar seg gjennomføre godt nok på 2-4 dager. Gruppen kom i kontakt med det meste av lokalaviser, landsdekkende aviser, radio, fagtidsskrifter etc.- problemet var oppfølgingen, å få tid til å ringe dem opp igjen, mase på dem, gi dem innfallsvinkler, problemstillinger etc. Konferanser av denne typen tenner ikke media lettest; der var ingen feite overskrifter, heller ikke de tunge medianavnene, noe som gjør arbeidet enda tyngre.

Mediagruppen kunne også ha tenkt seg en tredje samarbeidspartner som kunne koordinere intervjuer, ha total oversikt over deltakerne på konferansen og deres fagområder og bakgrunn, slik at hvis en journalist ønsker et

intervju med en person med en bestemt bakgrunn eller fagområde så vet denne medarbeideren med en gang hvem journalisten bør ta kontakt med. De ser det som en forutsetning at de med presseansvar har god kjennskap til medieorganisasjoner og temaet de skal presentere. De peker også på at det i samarbeidsprosjekt med flere deltakere bør være felles pressesenter. På den måten unngår en at helhetsinntrykket blir rotete, og at pressen blir forvirret. Det ble for eksempel brukt en del tid og energi på å forklare pressen at Arktisk Mat og Miljø ikke var konferansen, men var en del av en større helhet, og at de over 200 deltakerne pressen trodde var deltakere på Arktisk Mat og Miljø, var konferansedeltakere på *Kvinneliv i Nord '97*, mens Arktisk Mat og Miljø egentlig bare var 30.

Urfolkskvinnens deltakelse

Når vi fikk så mange urfolkskvinnedeltakere på konferansen var det fordi vi brukte mye tid og energi til å mobilisere og oppmuntre dem til deltakelse, samt at vi fikk økonomiske midler til å betale reise og opphold for dem. Mange andre urfolkskvinner ønsket sterkt å komme, men maktet ikke finansieringen. Dette sier noe om marginaliseringen av urfolkskvinner i forhold til økonomiske ressurser. De faller utenfor på grunn av dette og de blir derfor heller ikke med i viktige politiske og faglige prosesser som angår dem.

Etter konferansen dro nesten alle urfolkskvinnene til Manndalen i Kåfjord kommune på Sommerleir for urfolk. Dette var et felles arrangement mellom fem lag og foreninger i Manndalen som representere KAMM-prosjektet (Kultur, Arbeid og Miljø i Manndalen) og programmet «Bygdeutvikling i urfolkssamfunn - nettverk mellom urfolk» ved GÅISÅ- samisk kompetanseselskap og nettverk. Målet var at deltakerne skulle få oppleve et samisk bygdesamfunn med mye livskraft og nye tiltak for styrking og utvikling av samisk kultur og selvbevissthet. På sommerleiren ble urfolkskvinnene fra Arktis ytterligere sveiset sammen, og lærte hverandres liv, situasjon og kultur å kjenne. Dette resulterte i at Arktisk Urfolkskvinnenettverk ble dannet. Det ble også valgt et programstyre med representanter fra Sibir, Nordvest Russland, Norge og Canada for å følge opp målsetningene og for styrking og utvikling av nettverket. Målsetningen fra Arktisk Urfolkskvinnenettverk er også å samarbeide med kvinner i andre lokalsamfunn i Arktis for oppfølging av konferansen. Aktivitetene i Arktisk Urfolkskvinnenettverk kommer til å gå ut på utveksling av erfaringer fra prosjekter, samordning av disse og input med kvinneperspektiv i forhold til våre egne urfolks myndigheter og organisasjoner, nasjonale myndigheter og organisasjoner og i forhold til Arktisk Råd og FN.

Urfolkskvinnene i nettverket i Russland bor alle i de nordlige regionene og representere mange forskjellige urfolk. Urfolk i Russland er i en kritisk situasjon, mange er truet av utryddelse fordi de mister retten til landområdene sine som igjen undergraver deres livsform og kultur. Alle kvin-

Urfolkskvinner fra Russland.

nene i nettverket er på en eller annen måte aktivister i forhold til kampen for overlevelse innen sitt samfunn. Men som urfolkskvinner er de marginalisert nasjonalt. Det er nødvendig å koordinere kontakten i nettverket i Russland og utnytte de informasjonskanalene vi har til rådighet der. Det vil by på store utfordringer.

Men noe positivt har skjedd allerede. Arktisk Urkvinnenettverk er invitert til konferanse i mars som FN's Menneskerettskomisjon arrangerer i samarbeid med russiske myndigheter om urfolks situasjon i Russland. Etter dette deltar de også på et seminar som FN's Miljøfond arrangerer om urfolks miljømessige og ressursmessige situasjon i Russland.

I Canada, Grønland og Alaska har de lenge hatt aktive urfolksskvinneorganisasjoner. Vi opplever at de har viktige erfaringer som vi kan ta del i. Medlemmer i Arktisk urfolksskvinnenettverk derfra er Inuit Association i Canada og Den Grønlandske Kvindeforeningen. Lederen for den førstnevnte er medlem i programstyret. De to organisasjonene er igang med å etablere støtteprosjekt for urfolk i Russland i tilknytning til Inuit Circumpolar Conference (Inuitorganisasjonen i fire land). Dette vil bli samordnet med programmet «Bygdeutvikling i urfolkssamfunn - nettverk mellom urfolk» i mai. Under FN's Indigenous Peoples Workinggroup i juli '98 planlegger nettverket å møtes og få utarbeidet en samarbeidsplan. I Alaska er det foreløpig bare kontakt med enkeltkvinner i urfolkssamfunn.

Konklusjon

Gjennom å investere mye arbeid og ressurser i å få urfolkskvinner fra hele Arktis til å delta på konferansen, kan vi si at vi oppnådde å følge opp FN's Urfolks tiår 1994 - 2004

og FN's Handlingsplan for likestilling, samt Agenda 21 fra urfolk og kvinneperspektiv forbundet med Arktisk Råd. Det må også understrekes at det ikke ville ha kommet særlig mange urfolkskvinner hvis vi ikke hadde hatt en egen mobiliseringsstrategi. Dette fordi urfolkskvinner er marginaliserte grupper i den store sammenheng. For å involvere dem, må vi beherske deres koder og ha kunnskap om den virkeligheten og de problemene de lever med. Konferansen viste oss at den innsikten de representerer er en berikelse for oss alle for å forstå noe av utfordringene i utformingen av den Arktiske

framtid med kvinneperspektiv. Ved at så mange urfolkskvinner deltok, ble det også mulig å lage nettverk for Arktisk samarbeid mellom urfolkskvinner.

Andre gruppers deltakelse

Det ble sendt ut invitasjon til forskere på hele UiTØ, i tillegg til forskere i relevante nasjonale og internasjonale nettverk. Det ble også holdt informasjonsmøte på UiTØ, og mobilisert gjennom KVINNFORSK og medlemmer av hovedkomitéen sine kanaler. Det viste seg imidlertid å være en barriere for flere av forskerne at konferansen var et møtested mellom teoretisk og praktisk kunnskap og erfaring og ikke en «ren» forskerkonferanse. Grasrotkvinner fikk også en manglende oppfølging i mobiliseringsarbeidet.

Kulturelle aktiviteter.

Konferansen hadde engasjert to konferansepoeter; Rauni Magga Lukkari og Marion Palmer. Poetene sto fritt til å komme med innslag alt etter som tema og diskusjoner innbød til det. Hensikten var å bryte opp lange faglige sekvenser med forfriskende innslag av poesi, musikk, dans eller annet. Det viste seg at i et så tettpakket program som konferansen tilbød var det ikke så enkelt å få til slike happenings, noe som nok føltes frustrerende for både poetene og deltakerne.

Deltakerne på konferansen ble også oppfordret til å komme med bidrag der hvor de følte det naturlig. Et par av deltakerne grep denne muligheten.

Majmbawa dansegruppe representerte et frisk pust fra de fjerne store russiske sletter. Gruppen var fargerik og engasjerende, men programmet kunne med fordel vært kortet ned, særlig siden deltakerne fikk anledning til å se dem to ganger.

Hovedkomitéen innser også at kulturdelen kunne repre-

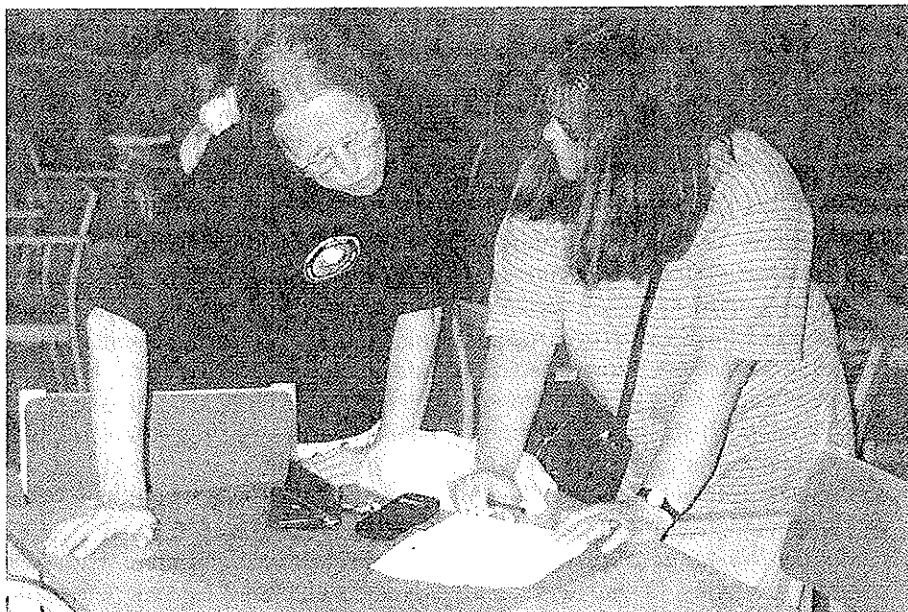
sentert et større mangfold, og hatt flere innslag fra norsk eller nordisk «kvinnekultur». En konferanse som har så mange deltakere fra andre land og kulturer representerer en unik mulighet til også å vise utdrag fra vår egen kulturelle hverdag.

B. Oppfølging av Kvinneliv i Nord '97

Jorunn Eikjok og Asbjørg Fyhn fikk i oppdrag fra KUN å lage et forslag til videre arbeid og oppfølging av konferansen. De ser det som avgjørende og viktig å holde konferansens ånd og målsettinger intakt, og de foreslår at det opprettes en oppfølgingsgruppe som representerer hele det området og de gruppene som konferansen favnet om. Det må på forhånd klarlegges fra arrangørene hva de ser som viktig å samarbeide om fremover, likeledes rammer

for samarbeidet, og forslag og alternativ til hvordan samarbeidet kan foregå. Femina Borealis er foreslått som sentralt medlem i denne gruppen, likeledes russiske representanter, siden Russland av flere er «pekt ut» som arrangør av den neste Kvinneliv i Nord konferansen. Det foreslås å ev. knytte arbeidet opp mot Women's Worlds konferansen i '99, men behovet og muligheten for mer formelle samarbeidspartnere og kanskje sponsorer må også diskuteres. Jorunn Eikjok og Asbjørg Fyhn foreslår også at konferanseevalueringen, foredragene og oppsummeringene fra seminarer og verksteder blir gjort bruk av i oppfølgingsarbeidet, og at idéer og skisser blir systematisert og bearbeidet.

Arbeidet i forhold til Femina Borealis er allerede startet, i og med at oppfølging av konferansen ble tatt opp og diskutert på Femina Borealis samlingen i Apatity i november '97. I tillegg har KUN opprettet hjemmesider hvor formidling av konferansen står sentralt.

En av ildsjelene bak konferansen; Asbjørg Fyhn (t.v.) i diskusjon med leder for hovedkomitéen, Marit Stenland.

9. Oversikt over bidragsytere.

A. Faglige bidrag.

Abrjutina, Larissa: Helsetjeneste for urbefolkningen i Nord-Russland. Reorganiseringsmetoder, erfaringer og perspektiver. Ambulerende legeteam - Biblinsk distrikts-sykehus. Forvaltning av helsevesenet i det autonome området Tsjukotka i Russland.

Alsos, Gry Agnete & Ljunggren, Elisabet: Kvinnelige etablerere - suksess etter hvem sin målestokk?

Aure, Marit: Kvinner, arbeid og politisk makt. Hvordan håndtere globale endringer og kjønnsrollemønstre i et kyst-samfunn.

Bull, Kirsti Strøm: Kvinners stilling i reindriften - betraktet gjennom de norske rettsreglene.

Butorina, Tatiana, Skovorodkina I.S., Chernova N.V.: Kvinner i Nord's vitale verdier.

Dalheim, Anne: Kvinner - småskaladrift, sjøsame og fjordfisk. Får vi plass?

Darkhanova, Marina: Problemer i forbindelse med etablering av rettststatus hos evenker i Burjatija-republikken.

Edelmann, Aina: Kvinner, det gode liv - naturressurser og naturbaserte næringer i nordområdene.

Flåm, Anna Margrete: Alfred Eriksen og den nord-norske sosialdemokratiske arv - kor blei dette av i det nyrike Norge.

Gerrard, Siri: Ledende kvinner og mektige menn

Gvozdeva, Galina: Livet til distriktskvinner i Vest-Sibir - deres rolle i produksjon og videreføring av mat

Gvozdeva, Elena: Et bedre liv i Nord - hvordan kvinner fra Sibir greier seg i den russiske forretningsverdenen.

Holtan, Gunvor: Sosialdemokratiet sel Noreg på billeg-sal! Går vi med på kjøpefesten?

Horringmoe, Gøril: Etablererfasen for småskala-producenter.

Hägg, Kerstin: Klasse, kjønn, etnisitet og identitet.

Iveland, Monica: Småskala matvareproduksjon i landbruket - erfaringer fra prosjektet «Lokale nisjeprodukt i landbruket»

Johansen, Svein: Om korleis den nordnorske fiskeri-allmenningen blir sentralisert og kapitalisert under sosial-demokratiet.

Kailo, Kaarina: Det gode liv som balanserte relasjoner: Integrativ feminisme som en modell for samfunnets og økologiens helbredelse.

Kailo, Kaarina: Hinsides den Kliniske Benken og det Patriarkalske Blikket: Å helbrede seksuell mishandling og misbruk ved hjelp av finsk sauna og gjennom holistiske svettekurer.

Keskitalo-Foley, Seija: Begrensninger og muligheter når det gjelder utdanning for kvinner i distriktene i Nord-Finland.

Kvaal, Greta: Billedspill: Møte med Karen Anna og hennes siida.

Ljunggren, Elisabet & Magnusson, Tone: Når kjønn blir tema - refleksjoner om kvinnerettete tiltak i offentlig regi.

Meschtyb, Nina: Tradisjonelle verdier og hverdagsliv. Kvinner i et lite samfunn i Nord Russland.

Minde, Gunn Tove: Det lokale samiske samfunnet - er dette en viktig variabel å vurdere i forhold til helse-messige forhold

Natalle, Elisabeth J: Feministiske perspektiver på bærekraftig utvikling: Å fremme dialog.

Neis, Barbara: Kvinner og endringen av reglene som styrer forvaltningen av fiskeriene i Labrador og New Foundland.

Neis, Barbara: Kvinner og sosial endring: Kvinners makt og innflytelse i Nord

Okoneshnikova, A.P.: Arktiske kvinners toleranse.

Pettersen, Liv Toril: Når hovedsaken er at kvinnen arbeider. Kvinner i fiskeriene og sosial endring.

Pogdaeva, Maria: Kvinner, det gode liv - naturressurser og naturbaserte næringer i Nordområdene.

Prestbakmo, Hermien: Livsgrunnlag, omsorgs-rasjonalitet og militære allianser i nord. Kva motpolar finst?

Pyrrerko, Maja: Naturen - en kulturkilde

Riabova, Larissa: Kvinners utdanning i en periode med store sosiale og økonomiske endringer i Russland. Etableringen av et Gender and Women's Studies Centre i Apatity, Murmansk regionen.

Riddervold, Astrid: Kvinnen og stabburssnøkkelen

Seitamo, Leila: Kvinners styrke. De skoltesamiske kvinnene i perioder med kulturell endring.

Solbakken, Hilde: Å planlegga for empowerment.

Sunnari, Vappu: «Kjønnsstrukturer og prosesser i utdannelsen av grunnskolelærere - en utfordring for kjønnssensitiv pedagogikk.»

Warkentin, Raija: Hvorfor alternativ medisin? De kvinnelige klientene til en finsk sjaman i Nordvest-Ontario.

Zaborchtchikova, Svetlana: Ytterste nord og nord-boeres helse.

I tillegg ble følgende paper presentert på konferansen, men ikke levert skriftlig til sekretariatet:

Flaherty, Martha: Women and empowerment.

Jadne, Nina: Strukturen i familieleforholdene til urbefolkningsminoritetene i nord.

Karjukova, Julia: Urfolk og lokalbefolkningens rettigheter til naturressurser.

Kitka, Julie.

Mouraviova, Kira: Women's role in the the protection of our environment.

Shitilyova, Lubov: Creation of women's network in the Russian Conditions.

Skaltje, Laila Spiik: Samisk matkultur og samisk mattradisjon.

Sleptsova, Tatjana: Kvinner, mat og husholdsøkonomi.
Timofeeva, Elena

Zavalko, Tatjana: Ecology in the school text book for the school teachers in the Barents region.

B. Kulturelle bidrag.

Siljá Somby
Majmbawa dansegruppe
Cirkumpolare Søstre
Marion Palmer
Rauni Magga Lukkari
Greta Kvaal
Berit Paulsen
Kristin Risan
Arktisk Mat & Miljø
Tromvik Bygdelag
Tromsøysund Bondekvinne­lag

I Row Across My River.

Et dikt av Rauni Magga Lukkari.

Father's river
Grandfather's river
Row first to the Norwegian side
then to the Finnish side
I row across the river
to Mother's side
Father's side
Wondering
where homeless children belong

Tomorrow she will leave for school
for a strange life
with a child's fragile happiness
Anxiety tears at my throat
the memories
of my own first day at school
sting

I stroke her silken hair
am filled with sorrow
how will she manage
in this foreign world
How can I guide her
when I myself have gone astray

I envy people
who can adorn life
and live like ducks
on the surface of the water

I awaken to foreign words
see shameless lies
in unfamiliar eyes
fill heavy hands
against my skin
Still, I creep closer
to disappear deeper

But when it is not he
with his hands
without lies in his eyes
not he
with words that I know

For
if you leave now
I will not find you again
For
if you really yield
I will walk past
And lose my way

He has gone
to strangers
he is dead
among the strange ones
He departed
in dawn's early light
at the break of day
before the birds
awakened
I am alone
restless
with my love

I had prayed
for the pine forest's heavy silence
wished for the swan's gliding wings
the fish's eyes
and instead of this restless heart
I wanted a smooth stone

I have gone so far away
that I almost find my way
The alien familiar
my brother closer
my mother's hand warmer
washed in strange words
Paths open up
with the flood
toward the unknown sea

Linked together
by love, we two
I do not escape you
On our point
the river's roar is not muted
It rushes like your blood
The grass damp
beneath your feet
You remember the summers, don't you
How high the clouds drifted
The storehouse roof
sky-high above it beam

I am no more
than halfway
For the first time now
I am ready to depart
To begin
my own
journey

You
stand in the middle
of my life
like a pillar
If I fell you
I will be
without feet

If one doesn't sleep during the sunlight nights
the long winter will provide time enough

I knew
you wouldn't return
Since the sun shone
right after
you left

Nights and days
I hold back the rain
I let the clouds fall
between the birches

My king's clothes
shine like gold
Stars from the sky
on his belt
beneath his chin
adorning his back
What else can I do
but walk softly behind
rest my eyes
on my hand's
accomplishment

10. Deltakerliste

Abrioutina, Larissa . Russland.	Flåm, Anna Margrethe. Norge
Ageeva, Anfissa. Russland	Fyhn, Asbjørg. Norge.
Alnes, Margrethe. Norge.	Gaer, Evdokia. Russland
Alsos, Gry Agente. Norge.	Gaup, Johanne. Norge
Altern, Inger. Norge	Gerrard, Siri. Norge
Amundsen, Grethe. Norge	Giæver, Inger. Norge
Anti, Ravdna. Norge.	Grøndalen, Solveig. Norge
Aoki, Noriko. Norge	Gutsol, Natalya. Russland
Apitsina, Tamara V. Russland	Guttorm, Seija. Norge
Ardeeva, Ekaterina N. Russland	Gvozdeva, Elena. Russland
Ardeeva, Nikolai S. Russland	Gvozdeva, Galina. Russland
Atlas, Marit. Norge.	Gylseth, Unni. Norge.
Aure, Marit. Norge.	Hall, Anne. Norge
Autti, Anneli Mervi. Norge	Hallaren, Hilveig. Norge.
Balaba, Elena. Russland	Hansen, Grethe- Kristin. Norge
Balsvik, Randi. Norge	Hansen, Janne. Norge
Bear, Lillian. Norge	Hansen, Inger- Lise. Norge
Bear, Anna S. Norge	Harilstad, Eli. Norge
Bèlanger, Elanie C. Norge	Helnes, Merrie. Norge
Berg, Berit Woie. Norge	Holm, Berta. Norge
Berg, Inga. Norge	Homjuk, Antonina. Russland
Berg, Åshild. Norge	Horringmoe, Gøril. Norge
Bergli, Ellen. Norge	Hovland, Dagny. Norge
Bjørhovde, Gerd. Norge	Hurwich, Evelyn M. U.S.A
Bjørklund, Gunvor Olsen. Norge	Husby, Eva D. Norge
Bjørn, Erna. Norge	Huvva, Greta. Sverige
Boine, Solveig. Norge	Hägg, Kerstin. Sverige
Boine, Elfriid. Norge	Hætta, Barbro Lill. Norge
Bolstad, Tove M. Norge	Høgseth, Rigmor. Norge
Boreicha- Pokorskaia, Elena. Russland	Hågsen, Bjørg. Norge
Bojedonova, Anastasia. Russland	Istomina, Lioudmila. Russland
Bruun, Vibeke. Norge	Ivanichina, Elena. Russland
Bull, Tove. Norge	Iveland, Monica. Norge
Butorina, Tatiana. Russland	Jackson, Marion. Canada
Carpenter, Pirko. Norge	Jadne, Nina. Russland
Charchina, Nina. Norge	Jakobsen, Dorthia.
Christensen, Ragna. Norge	Jernmo, Ingela.
Cummings, Wenche. Norge	Johansen, Svein. Norge
Dalheim, Anne. Norge	Jääskö, Outi. Finnland.
de Meijer, Els. Nederland	Kailo, Kaarina. Canada
Darkhanova, Marina. Russland.	Kalinina, Marina. Russland.
Edelmann, Aina. Norge	Kalstad, Marit. Norge
Eikjok, Jorunn. Norge	Kalvemo, Larssen Astrid. Norge
Eilertsen, Eldrid. Norge	Kammen, Mette. Norge.
Elisseeva, Tatjana. Russland	Kanioukov, Andrei I.h. Russland
Engelskjøn, Ragnhild. Norge	Kanioukova, Ioulia. Russland
Engelstad, Ericka. Norge.	Kanioukova, Tatiana. Russland
Engholm, Ellen. Norge	Kaneva, Nina. Russland
Eriksen, Lindi Gudrun. Norge	Karlsen, Mathilde. Norge
Etylena, Olga. Russland	Keskitalo- Foley, Seija. Finland
Fangel, Marie. Norge	Khvachtchenok, Maria. Russland
Flakstad, Anne Grethe. Norge	Kirilliova, Valentina. Norge
Flatherty, Martha. Canada	Kitka, Julie. U.S.A.

Komarova, Olga. Russland	Palmer, Marion. Norge
Koberg, Mona. Norge	Patchina, Tatiana. Russland
Konglevoll, Synnøve. Norge	Paulsen, Maja. Norge
Korsrud, Mariette. Norge	Paulsen, Berit. Norge
Koudriachova, Elena. Russland	Pedersen, Gerd Åse. Norge
Kravchenko, Olga. Russland	Pedersen, Helga. Norge
Kristiansen, Gerd. Norge	Pettersen, Bodil. Norge
Kristiansen, Wenche. Norge	Pettersen, Liv Torill. Norge
Kristiansen, Helene. Norge	Pestova, Olga. Russland
Kristow, Eva. Sverige	Phrakova, Anna. Russland.
Kvaal, Greta Andrea. Norge.	Pogodaeva, Maria. Russland
Kvaal, Vera. Norge	Polle, Herdis. Norge
Labhå, Tove- Lill. Norge	Prestbakmo, Hermien. Norge
Lagård, Eldbjørg. Norge	Punsvik Olsen, Øydis. Norge
Lango, Risten. Norge	Pyrerko, Maia. Russland
Larsen, Ruth. Norge	Rakhmanina, Lidia. Russland
Ledkov, Vitali. Russland	Raisanen, Anja Liisa. Finland
Ledkova Faina. Russland	Rapp, Marian. Norge
Leppiahu, Hellevi.	Rasmussen, Sylvia. Norge
Lindrupsen, Åse. Norge	Reiersen, Annbjørg. Norge
Ljuggren, Elisabet. Norge	Riabova, Larissa. Russland
Lorentzen, Bjørg. Norge	Riddervold, Astrid. Norge
Lukkari, Rauni Magga. Norge	Rosing Videbæk, Lotte. Grønland
Magnussen, Tone. Norge	Ruschke, Hege. Norge
Matrjekhina, Irina. Russland.	Salathe, Daniela. Norge
Makarova, Zinaida. Russland	Salmi, Heidi. Norge
Manankova, Svetlana. Russland	Sandøy, Ragnhild. Norge.
Martynova, Marina. Russland	Sapelnikova, Anna. Russland.
Matchkevitch, Marina. Russland.	Seitamo Leila. Finland
Meistad, Torill. Norge	Styliova, Ljubov. Russland.
Meløy, Kari. Norge	Sjødahl Johansen, Marianne. Norge
Mercer, Elizabeth. Norge	Skjønberg, Else. Norge
Meschtyb, Nina. Russland	Skaltje, Laila Spiik
Minde, Gunn Tove. Norge	Skogstad, Randi. Norge
Moan, Torill. Norge	Sleptsova, Tatiana. Russland.
Mouraviova, Kira. Russland	Smuk Solbakk, Marit. Norge
Myrvang, Mary. Norge	Solbakken, Hilde. Norge
Natalle, Elizabeth J. U.S.A.	Solli, Åse. Norge
Neis, Barbara. Canada	Somby, Britt H. Norge
Nilsen, Mai Iren. Norge	Somby, Silja. Norge
Nilsen, Aud Ånetsen. Norge	Somby, Karen. Norge
Nilsen, Eva. Norge	Soukhanova, Galina. Russland
Nilsen, Hanne. Norge	Stave, Grete. Norge
Nilsson, Marianne. Norge	Steigen, Solveig. Norge
Nogotysaia, Alexandra. Russland	Stemland, Marit. Norge.
Nordbrøn, Hilde. Norge	Stigen, Ingjerd. Norge
Noste, Inger Anne K. Norge	Stordahl, Vigdis. Norge
Novikova, Natalia. Russland	Stockholm, Finn Børre. Norge
Nustad, Torill. Norge.	Strøm- Bull, Kirsti. Norge.
Nyborg, Terese. Norge	Sunnari, Vappu. Finland
Nystad, Ragnhild Lydia. Norge	Suu, Gunnel. Sverige
Oftung, Knut. Norge	Sæter, Gjertrud. Norge.
Okoneshnikova, Anastasia. Russland	Sørensen, Liv Rask. Norge
Okulova, Tatiana. Russland	Taleeva, Anna. Russland
Opsahl, Kaja. Norge	Taleeva, Ekaterina. Russland
Oskal Eira, Berit. Norge	Taleeva, Tatiana. Russland

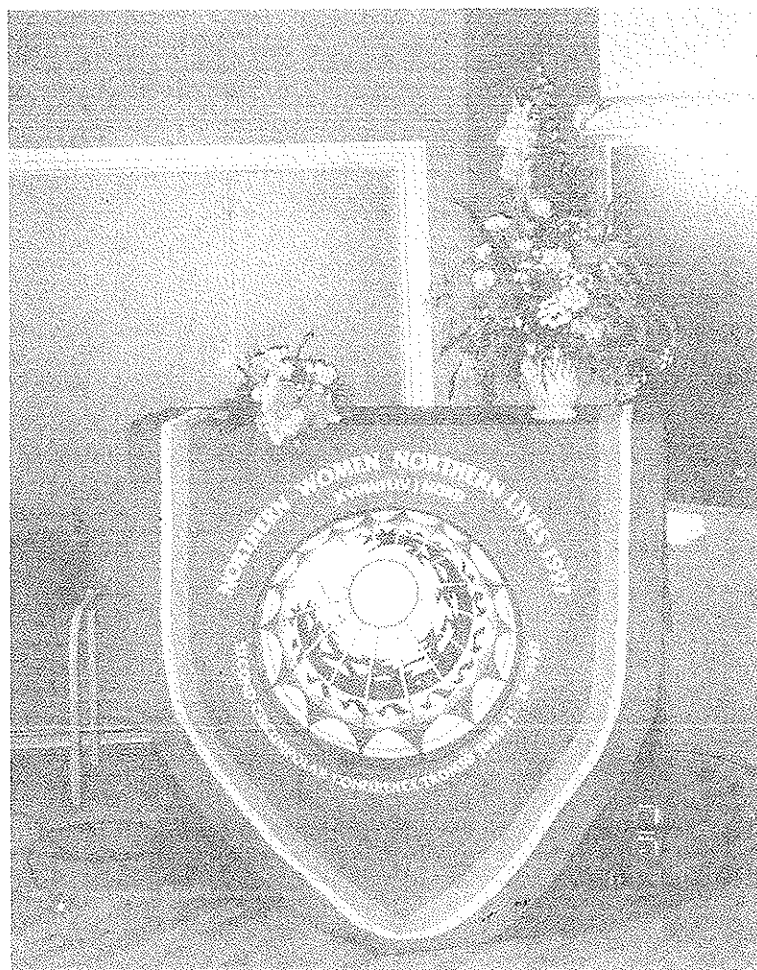

Deltakerliste

Tchernova, Hadeija. Russland
Theodorsen, Ann- Christin. Norge
Timofeeva, Elena. Russland
Torgersen, Birgit. Norge
Torp, Vibeke. Norge
Toskunina, Tamara. Russland
Tsmykalio, Tatiana. Russland
Uski, Leena. Finland
Vasilieva, Alla Valentinova. Russland
Vassvik Kalstad, Ragnhild. Norge
Vatonena, Ljubov. Russland
Warkentin, Raija
Westby, Marianne. Norge
Westman, Anna. Sverige
Wiik, Elin. Norge
Wuolab, Anne. Sverige
Yefimenko, Alona. Danmark.
Zaborchtrikova, Svetlana. Russland
Zavalko, Tatiana. Russland
Øien, Elin Skard. Norge
Øvervoll, Turid. Norge
Aarekol, Lena. Norge
Ås, Berit. Norge

Merrie Helnes hadde sydd fanen til konferansen.

Utgiver / Publisher:
Kvinneuniversitetet Nord /
The Northern Feminist University

Redaktør / Editor:
Britt-Elin Stene
i samarbeid med / in collaboration with:

Marit Stemland
Jorunn Eikjok
Asbjørg Fyhn

Translated by:
Bjørn Stemland

Illustrasjon / Illustrated by:
Lars Blomberg

Grafisk produksjon / Graphical production
Tekstmaker'n / K-Trykk AS